

Az erdélyi kérdés az európai közvélemény előtt 1865–1920. években.

Irta: Mikó Imre dr.

Azok, akik országrészünkből Európa nagy metropolisaiba eljuthatnak s ott nemcsak a nyugati kulturát keresik, hanem azzal is tisztába kívánnak jönni, hogy a nyugat mit ismer a mi kérdéseinkből, meglepetéssel tapasztalhatják, hogy mennyivel többet tud a keleteurópai ember nyugatról, mint a nyugateurópai keletről. A magyarázat a dolog természetében rejlik: Nyugateurópa a művelt világ központja, a nyugati nagy nemzetek a világ urai. Az előzőt ismerni az általános műveltséghez tartozik, az utóbbiak erőviszonyait figyelemmel kíséren minden kis nép fiának jól felfogott érdeke. A francia, német, angol, olasz nyelv az egész világon elterjedt s rajtuk keresztül a közép- és keleteurópai ember is bekapcsolódhat a nyugati kulturába, „européen“ lehet. A másik oldalon ellenben azt látjuk, hogy Keleteurópa ugy civilizáció, mint politikai fejlettség szempontjából messze a nyugat mögött marad, sőt bizonyos szempontból a nyugatnak csak függvénye vagy gyarmata s ha ehhez még hozzávesszük a nyelvi nehézségeket, amivel nyugati ember a keleteurópai kultúra magyar, román, szláv forrásaihoz közeledik, nem csodálkozhatunk, ha rólunk kevesebbet tudnak, mint mi róluk. Gyarmat vagyunk, de még annyira sem ismernek, mint a gyarmatokat, amiknek földrajza minden nyugati iskoláskönyvben benne van s a francia intellektuel könnyebben kiállana egy vizsgát Indokina viszonyairól, az angol Kanada, az olasz Etiópia helyzetéről, mintha a Duna-medence népi megoszlását kérnék tőle számon. Ez a tájékoztatlanság sajnos még a vezető körökre is kiterjed, hiszen anekdotákat mesélnek a békekonferencia vezető szellemeinek földrajzi tájékoztatlanságáról. Lloyd George, akinek már a konferencián meggyült a baja Transzilvániával, amennyiben Penszilvániával tévesztette össze, még egy tavaly megjelent cikkében is így ír: a békekonferencia új államok egész sorozatát teremtette meg, mint Észtország, Litvánia, Transzilvánia. Chesteronak kellett felvilágosítania Lloyd George-ot arról, hogy Transzilvánia nevű ország nem létezik Európa térképén és jellemző, hogy a nagy kelta politikus még másfél évtized mulva

sem tudta megtanulni azoknak az országoknak a nevét, amelyeket ő hozott létre.

Annak, hogy keleteurópai kérdések a nyugati, vagyis európai köztudatba bekerüljenek, egyetlen módja van, a világnyelveken íródó sajtó és irodalom, mert azok az angolok vagy franciák, akik magyarul vagy románul megtanulnának, még a szakirodalomban is fehér hollónak számítanak. Így állunk az erdélyi kérdéssel, vagyis Erdély történeti, társadalmi, kulturális viszonyainak ismeretével a külföld előtt, ami azonban az utolsó félszázadban teljesen átszövődött a politikummal, háttérbe szorítva a probléma minden egyéb vonatkozását.

Azzal a gondolattal jártam Berlint, Párist, Londont, Genfét, hogy országrészünk nagy összefüggéseit keressem, s az eredmény az volt, hogy megismertem az erdélyi kérdésnek egy új arcát, ahogy tudniillik a külföld azt látja. A külföld előtt ugyanis a külpolitikai propaganda és idegen nyelveken megjelenő szakirodalom alapján kialakult az erdélyi kérdésnek egy második arca, amit ha szemügyre veszünk, kiderül, hogy az az európai tükör, amiben ez a kérdés visszaverődik, görbe tükör. Amikor erről 1935 augusztus 19-én a budapesti rádióban „Erdély és a külföld“ címen beszámoltam, többen felemlítették, hogy a külföld helyes és tárgyilagos tájékoztatása érdekében tenni kellene valamit s az első lépés annak a felmérése volna, hogyan alakult ki a külföldi közvélemény az erdélyi kérdésről?

Ezekből a tanulmányokból legelőször is egy bibliográfia alakult ki, ami minden tudományos munkának a kezdete samit most bocsátók közzé. Az alábbiakban az erdélyi kérdésre vonatkozó francia, német, angol és olasz nyelvű munkákat gyűjtöttem össze, mivel ez a világ négy legnagyobb kulturnyelve, amin az erdélyi kérdéstről számottevő irodalom jelent meg. Azonkívül e négy nagyhatalom elhatározó szerepet játszott az erdélyi kérdés eldöntésénél s a magyar, román és szász nemzetiségek kapcsolatai is e nagyhatalmakkal épültek ki a legszorosabban. A bibliográfia csak a kiegyezési korra, vagyis Erdélynek Magyarországgal történt 1865-ös uniójától az 1920. évi trianoni szerződésig terjed ki. Azelőtt, ha külföldi sajtó és irodalom foglalkozott is az erdélyi kérdéssel, az a távolabbi történettudomány körébe tartozik, ha pedig az azutáni eseményeket vizsgálónk, a napi politika, revíziós és antirevíziós propaganda tényeibe ütköznénk. Történelem és napi politika határkövénél azt a félszázadot tettem

tanulmány tárgyává, ami alatt az erdélyi kérdés a külföld előtt kibontakozott és országrészünk megtette az utat Nagymagyarországtól Nagyromániáig.

Az 1865–1920-ig terjedő korban íródott könyvek, röpiratok és hirlapi polémiák feldolgozásánál az a kritikai szempont vezetett, hogy az egyes munkákat a szerzők nemzetisége szerint csoportosítsam. A nemzetiségi kérdés háboru utáni irodalmának általános megállapítása, hogy Ausztria-Magyarország nemzetiségei tervszerű, szívós propaganda útján elárasztották a külföldet panaszaikkal, ami súlyosan aláásta a kettős monarchia presztízst és kérdésessé tette erkölcsi jogosultságát ahhoz, hogy a nemzetiségek államkerete maradjon a jövőben is. Ez a külföldi propaganda termékeny talajra talált a monarchiával ellenséges viszonyban levő nagyhatalmaknál, főként Franciaországban és Angliában, akik korán felismerték azt a reálpolitikai feszítőerőt, amit a monarchia belülről való szétbomlasztása szempontjából a nemzetiségi mozgalmak jelentenek. Ezzel szemben köztudomású az a tény, hogy a háboru előtti magyar uralkodó felfogás nem tudta kellőképpen értékelni a külföldi kapcsolatok jelentőségét. Magyar szerzőnek a nemzetiségi kérdésre vonatkozó munkáit főként németre fordították le s ott, ahol állandó támadás érte francia nyelven a magyar kormányzatot, legtöbbször csak a védekezésre szorítottak, de gyakran az is elmaradt. A nemzetiségi kérdéssel foglalkozó s így az erdélyi kérdést is közről érintő legnagyobb munkákat, hogy csak Jancsó Benedek monográfiáira, vagy Jászi Oszkárnak „A nemzeti államok kialakulása és a nemzetiségi kérdés“-ére hivatkozzunk, csak magyar nyelven adták ki s így nyugati ember számára hozzáférhetetlenek. A románok legnagyobb munkái viszont egyenesen franciául és németül jelentek meg, mint Iorga történelemkönyvei, németül és olaszul, mint Brode „Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn“-ja és angolul írta meg Draghicescu „The future of the peoples in Hungary“-t. Az idegen kutatónak tehát, aki az erdélyi kérdéstről teljes jóhiszeműséggel tájékozódni kíván, ezeket a világnyelven megjelent munkákat kell igénybe vennie. A fenti tények valóságát csak úgy mérhettük fel, ha az erdélyi kérdés bibliográfiáját a szerzők nemzetisége szerint csoportosítjuk. Ennek számos akadálya volt, mivel azoknál a munkáknál, amiknek csak a címét szerezhettük meg, egyszerű névelemzés alapján nem mindig lehetett megállapítani, hogy a szerző melyik

táborhoz tartozik. Ezért csak a magyar és román szerzőket csoportosítottuk külön, a többieket pedig a „mások“ osztályába soroztuk s ezek között szerepelnek a német nyelvű irodalomban az erdélyi szász írók is, akik abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy anyanyelvük világnyelv s így munkáik nyugati ember számára is könnyen hozzáférhetők.

A francia és német nyelvű irodalomnál tekintettel arra, hogy nagyszámu önálló munkáról, 257 illetve 204 műről van szó, szükségessé vált több alosztály felállítása, ami a kronológikus sorrendet is mutassa. Azt a szempontot hangsúlyozva, hogy itt a külföldi propaganda felméréséről van szó, három alosztályt állítottunk fel. Az első 1865-től, vagyis Erdély uniójától 1891-ig terjed, amikor a bucurești kulturliga megalakult és a rendszeres külföldi propagandát megindította.

E huszonhat évet az aránylagos nyugalom jellemzi. A magyarság abszolutizmus alatti passzív ellenállását a kiegyezés feloldja, a románok, viszont a nemzetiségi törvény meghozatala után fordulnak a passzív rezisztencia jól bevált eszközéhez. Erdély az egyesüléssel elvesztette önállóságát, amire a külföld még a fejedelemség korából emlékezik, amikor Báthory István, mint lengyel király, Bethlen Gábor, mint a harminc éves háború protestáns hőse, Rákóczi Ferenc, mint XIV. Lajos barátja tették nyugat előtt ismertté Transzilvánia nevét. A 48-as forradalom eseményei, a magyar-román háború Erdélyben még él a nyugati emlékezetében s az erdélyi magyarság osztozik abban a rokonszenvedésben, amiben a császárral szövetséges nemzetiségekkel szemben az európai haladó közvélemény a magyarságot részesíti. Amint Ady Endre írja: „Magyarország a XIX. század közepének váratlan csodagyermeké, akit tapssal fogadott Európa, sőt a komoly, bár kamasz Amerika ... Magyarország úgy állott akkor a világ előtt, mint az állami és emberi jogok legfiatalabb, legfényesebb, legmerészebb bajvivója... A föltámadt Magyarország ódákra ingerelte az ifjú Ibsent, Heinét és a többit.“ (A forradalmár Petőfi, B-pest 1910.) Ezt a szimpátiát Kossuth és az emigráció magasra felfokozták Európában és Amerikában, de a kiegyezési korbá Deák és Eötvös csak a roncsait tudták átmenteni. Magyarország a kiegyezéssel az adott helyzetben tényleg a legelőnyösebb szerződést kötötte. Azok a nyugati politikai körök azonban, amelyek addig a magyarságban Bécs legkomolyabb belső ellenségét látták, most saját ellenfelüket vélték felismerni benne, s a nyugati

demokráciák előtt a szabadság ügye többé nem a magyar ügy, amit 48-ban Marx és Engels is üdvözöltek, hanem lassan a nemzetiségek ügye kezd lenni. A francia irodalomban megritkúlnak az anarchista hajlamu Michelet és Reclus magyarrajongó hangjai s helyüket a románsággal való fajrokonságról szóló munkák foglalják el. A románok ebben a korban még felségfolyamodványok sorozatával igyekeznek Bécsben célt érni, az ujonnan egyesült fejedelemségek igen fiatalok ahhoz, hogy egységes nemzetiségi politikát tudjanak diktálni erdélyi testvéreiknek. Magyarország bekerült a német-osztrák hatalmi szférába és az erdélyi szász, osztrák és birodalmi német tudósok Sibiuban, Bécsben, Weimarban, Lipcsében, Hamburgban nagy szorgalommal és felkészültséggel mérik fel a magyarországi német szigeteket és Erdély jelentőségét a történelem, földrajz, néprajz, közgazdaság szempontjából. Ismét felfedezik Erdélyt a nyugat számára. 87 ilyen német szerzőtől származó munka jelent meg e huszonhat év alatt, amíg a románok 13 kiadványban panaszolják fel sérelmeiket és a magyarok 17 művel főként azt igyekeznek bizonyítani, hogy előbb voltak Erdélyben, mint a románok.

1891 elején váratlan fordulat áll be, amennyiben megalakul a „Liga pentru unitatea culturală a românilor“ Bucureștiben azzal a céllal, hogy „a román faj összetartozandóságának érzetét ápolja és olyan mozgalmat tartson fent, amely igazolja a románság kulturális küldetését keleten.“ E cél eszközei között találjuk az alapszabályban népies könyvek kiadását és a liga céljait előmozdító kiadványok támogatását (3. art. b) és c) pontok). A legelső ilyen kiadvány a romániai egyetemi hallgatók emlékirata volt az erdélyi és magyarországi románok helyzetére vonatkozóan, ami Lupulescu szerint 13.000 példányban jelent meg román, olasz, francia és német nyelven. (Rapport général de l'activité du comité centrale de la Ligue... Bucarest, 1892. 6. l.) A memorandum nagy hatást váltott ki Európaszerte még a monarchiával szövetséges államokban is. Eredményét Lupulescu (id. m. 9. l.) így foglalja össze: „Ha az olaszok és franciák velünk vannak, mert fajtestvéreink és mert szeretik mindazokat, akik a szabadságért harcolnak, ha a svájciak velünk vannak, mert tudják, hogy mi teljesen át vagyunk hatva ama liberális szellemmel, mint ők; a németek azért vannak velünk, mert közös érdekeik vannak velünk Erdélyben és Magyarországon, mert ők épen annyira gyűlölik a magyarokat, mint mi

s mert az a meggyőződésük, hogy nincs a világon önzőbb, reakciósabb, álnokabb, zsarnokabb nép, mint az erdélyi szászok és a bánáti svábok elnyomói.“ A gyűlöletnek ebben a szellemében indul meg a kulturliga külföldi munkája, amire a magyar egyetemi hallgatók is kiadták 1891 júniusában válaszukat magyar, német és francia nyelven, ami Grenobleben, Bécsben, Lembergben, Athénban alkalmat adott a magyarok melletti szimpátiatüntetésekre. E válasz sem maradhatott felelet nélkül s 1892-ben a bécsi, grázi, budapesti és cluji román főiskolások Popovici C. Aurel vezetésével terjedelmes Replikát intéznek, ami 26.000 példányban román, német, francia, angol és olasz nyelven kürtölte világgá az erdélyi és magyarországi románok sérelmeit és tett bizonyosságot a román irredenta mellett. (Aurel C. Popovici: Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich. Leipzig 1906. 57. l.) A talaj külföldön már elő volt készítve a memorandummal és replikával. Amikor két év múlva Clujon a híres memorandumper folyik, ami a császárnak vitt emlékirat aláíróinak elítélésével végződött, olyan külföldi személyiségek állanak a román ügy mellé, akik addig Magyarország barátainak számítanak. Így az olaszok közül Gubernatis gróf, majd később Garibaldi fia, a nagy francia közigazdász Leroy Beaulieu, Mme Juliette Adam, aki a kiegyezéskor még megleghangu beszámolót írt magyarországi utjáról, François Copée a költő és Gobat svájci szenátor. Clemenceau a „La Justice“-ben tör pálcát a vádlottak mellett: „A cluji esküdszék elítélheti dr. Ratzit és társait. Az európai közvélemény előre felmentette őket.“ A Sorbonne diákjai és tanárai meetingen tüntetnek a román ügy mellett s az akadémista Ernest Lavisse a memorandistákhoz intézett levelében hő kívánságait küldi a revanche-hoz, ami ugymond „remélem, hogy közel van és tudom, hogy biztos.“

Ettől kezdve az erdélyi kérdés sajtóban és nemzetközi konferenciákon állandó napirenden van. Sokan merő humanizusból állanak a román ügy mellé, így Tolstoj és Björnson az Apponyi-törvény utáni viharos hangulatban ezzel mentik ki az 1907-es pesti interparlamentáris konferenciáról való távolmaradásukat. Mások a mögöttük álló külügyminisztérium céljaira használják ki a monarchia belső ellenségeit. Így lesz Wickham Steed a „Times“-bécsi levelezője a Habsburg monarchiáról írott nagy munkájában a dualizmus federalizálásának zászlóvivője, így ír össze Seton Watson (Scotus Viator) egész kis könyvtárat

a magyarországi választási atrocitásokról és politikai perekről, amik mögött könnyen felfedezhető a Foreign Office irányítása, mely Németország egyetlen komoly szövetségesének gyengítésével kívánta nagyhatalmi helyzetét biztosítani. Ez a cél nem állott távol a két német nevű francia szakértőtől sem, akik közül Bertrand Auerbach „Les races et les nationalités en Autriche-Hongrie“ c. alapos munkájával vette pártfogásába a nemzetiségek ügyét, Louis Eisenmann pedig „Le compromis Austro-Hongrois“ c. igen alapos munkájának megírása után pártolt át a másik oldalra.

A román propaganda két ütőkártyát játszik meg a külföld előtt. Az egyik római eredetű, aminek alapján az Erdélyhez való történelmi jogot s a franciák és olaszokkal való rokonságot bizonyítják. A másik az a körülmény, hogy a románok Erdélyben számszerű többséget képeznek, de a politikai hatalom gyakorlásából mégis ki vannak zárva, tehát a széles paraszttömegekre támaszkodó román intelligencia nemzeti mozgalma a demokrácia ügye a feudális Magyarországon. Eleinte az adott keretek tágitásával és Németország, illetve Ausztria segítségével igyekeznek célt érni. Így Brode Jenő „Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn“ c. szépen dokumentált munkájával és Popovici C. Aurel „Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich“ c. politikai emlékiratával el egészen Ferenc Ferdinand konfederációs terveig. Ezzel párhuzamosan indul meg a francia és angol orientáció, aminek a talaját a memorandum, replika és a külföldi szakértők munkássága már előkészítette és nemcsak propaganda füzetek, hanem hosszú tudományos munkák dolgozzák fel a külföld számára az erdélyi kérdést román szempontból, hogy csak Iorga, Sturdza, Urechia és Xenopol munkásságára hivatkozzunk. A magyarországi román nemzetiségi párt még az 1881-es program alapján áll, aminek első pontja Erdély önkormányzata, Popovici idézett munkájában a román irredentát még a pánszlávizmushoz hasonló utópiának mondja, de Franciaország felé őszintébb hangokat ütnek meg s már a háború előtt felrajzolódik a végső cél, Erdély egyesítése az anyaországgal. Ezt a nagy szervezettséggel folyó és biztos anyagi alapokkal rendelkező propagandát nem tudta kellőképpen ellen-súlyozni Beksics Gusztáv, Láng Lajos, gr. Majláth József, Pázmány Dénes, Óváry Lipót közirói munkássága, akik ebben a korban a külföld számára dolgoztak. Ha csak a mennyiségi ter-

melést nézzük, a románok 46 francia és 17 német nyelvű munkájával szemben a magyarok csak 21 francia és 8 német nyelvű munkát tudnak felmutatni; a 49 tulnyomóan német szerzőtől megjelent német nyelvű munka az ő saját nemzeti szempontjait tartja szem előtt, az idegen szerzők által írott 40 francia nyelvű mű többsége pedig a nemzetiségek felé huz.

A világháború kitörésekor az erdélyi kérdés az európai kancelláriákon ismeretes volt – írja Gh. Moroianu érdekes emlékirataiban (*Les luttés des Roumains Transylvains pour la liberté et l'opinion européenne*. Paris, Gamber 1933. 179. p.) s ezt nincs miért kétségbe vonnunk, mert olyan politikustól származik, aki mint a kulturliga párisi megbízottja a külföldi propagandát maga irányította. A világháború kibontakozásával tisztázódik a románság külpolitikai orientációja s most már minden út Párisba vezet. 1914–1920-ig 69 francia nyelvű román propagandamunka lát napvilágot, vagyis több, mint az előző 39 évben együttvéve, amihez még az idegen szerzők által írott 26 munkát is hozzászámíthatjuk, mert ezek között is csak elvétve találhatunk a magyarsággal rokonszenvezőt. Ezt magyar részről nem is próbálták ellensúlyozni s csak a háború vége felé jelentek meg dokumentációs munkák franciául és angolul, amik között ki kell emelnünk (bár 1921-ben jelent meg) a békekonferencia magyar delegációjának háromkötetes nagy munkáját (*Les négociations de la paix hongrois*. The hungarian peace negotiations). Külföldi szakértők véleménye szerint is az erdélyi kérdésnek ez egyik legértékesebb adattára, ami, ha részleteiben előbb jelenik meg és természeténél fogva nem csak szűk körre korlátozódik, aligha tévesztette volna el hatását a nyugati közvéleményre.

A román propaganda-irodalom a háború és békekötés hat esztendejében vonultatja fel érveinek egész fegyvertárát a külföld előtt annak bizonyítására, hogy Erdély egyesítése a történelmi jog, népi demokrácia, a nemzetiségi elv érvényesülésének és a keleteurópai egyensulynak egyaránt elengedhetetlen feltétele. Ezt nemcsak Iorga történelmi, E. Antonescu, P. Comnen, Take és Thoma Ionescu, Russu Sirianu politikai, Draghicescu világnézeti munkái, Bocu, Djuvara, Serbescu, Ursu háborús történetei szolgálták, hanem konferenciák, előadásorozatok s a napisajtó egyaránt. 1915-ben Párisban és 1916-ban Lausanne-ban tartja az „Union des nationalités“ konferenciáit, ahol az erdélyi kér-

dés is szóba kerül, majd Ausztria-Magyarország elnyomod nemzetiségei gyűlnek össze 1918 áprilisában Rómában és októberben Genfben, ahol népes román delegáció vesz részt. A párisi École Sociale nyitva állott a román előadók számára, az Union Française-ben pedig a románságról tartott előadásorozaton Painlevé, Bonaparte herceg, Barthou, Viviani, Doumergue elnökölt. (La Roumanie. Conférences faites à l'Union Française. Introduction de Paul Gaultier. Paris 283. p.) Tul terjed tanulmányunk körén a napisajtó széles propagandája, ami legalább olyan hatással volt a közvéleményre, mint a konferenciák és önálló kiadványok, hiszen a nyugati demokráciákban az irott és kimondott szónak döntő fontossága van a közvélemény kialakulására, a közvéleménynek pedig a kormány állásfoglalására.

Ez a nagymértékű román propaganda kétségtelenül hozzájárult ahhoz, hogy a nyugati közvéleménnyel összhangban a nemzetiségi elv és önrendelkezési jog bekerült az Entente hadicéljai közé előbb Briand 1917 január 10-iki jegyzékében, majd Lloyd George 1918 január 5-iki nyilatkozatában, mely Anglia hadicéljait tisztázta s végül Wilsonnak három nappal később az amerikai kongresszuson felolvasott 14 pontjában. Itt még csak Ausztria-Magyarország népeinek „autonóm fejlődéséről“ van szó, de a békekonferencián előkerülnek a titkos katonai szerződések, köztük az 1916 augusztusi egyezmény, amiben Franciaország, Anglia, Olaszország és Oroszország győztes háboru esetére Romániának ígérk Erdélyt s a konferencia ezt és nem Wilson elveit veszi alapul. Így alakul ki Középeurópa új térképe és dől el az erdélyi kérdés sorsa annak a világegésnek a befejezésekképpen, amit Lloyd George a nemzetiségek háborujának nevez s ami Benes szerint Európa demokratizálásáért folyt.

Ha most az erdélyi kérdés külföldi irodalmának mennyiségi mérlegét felállítjuk, a következő eredményhez jutunk:

Francia nyelvű irodalom:

	Magyar szerzők	Rómán szerzők	Más szerzők
1865–1891	6	12	32
1891–1914	21	46	40
1914–1920	5	69	26
Összesen	32	127	98

Összesen 257 francia nyelven megírt mű.

Német nyelvű irodalom:

	Magyar szerzők	Román szerzők	Más szerzők
1865–1891	17	13	87
1891–1914	8	17	49
1914–1920	1	1	11
Összesen	26	31	147

Összesen 204 német nyelven megírt mű.

Angol nyelvű irodalom		Olasz nyelvű irodalom	
magyar szerzők	7	magyar szerzők	1
román szerzők	8	román szerzők	5
más szerzők	23	más szerzők	7
Összesen angolul	38	Összesen olaszul	13

Vagyis nyelvek szerint:

257 francia-, 204 német-, 38 angol-, 13 olasznyelvű, összesen 512 munka jelent meg. Ebből magyar szerzőé 66, román szerzőé 171, más szerzőé 275.

Ami pedig az erdélyi kérdés külföldi irodalmának tartalmi mérlegét illeti, vagyis az erdélyi kérdés kialakulását az európai közvélemény előtt 1865–1920-ig, a helyzet a következő:

Erdély történelmi, földrajzi, néprajzi és közgazdasági viszonyait a külföld először a helyi szász írók és az anyaországi német intézetek alapos szakmunkáin keresztül ismerte meg, amik ha csak ritkán is foglalkoznak a napi politika kérdéseivel, természetesen a Drang nach Osten eszmei szolgálatában állnak, ami alatt egyesek gazdasági hegemóniára törekvést, mások politikai expanziót értenek. Az erdélyi nemzetiségi kérdés terén pedig a külföld a kiegyezés korában a román propaganda és többnyire nemzetiség-barát külföldi szakértők irodalmi munkássága alapján tájékozódott, aminek a beállítása szerint ország-részünkben politikai hegemóniára csak a latin vérű és demokratikus szellemű románság jogosult. A magyarság, mely e félszázad alatt uralkodó szerepet játszott, a legkevesebbel járult hozzá az erdélyi kérdés külföldi tükrképének kialakulásához. Ha igaz az, hogy egy nép annyi értéket képvisel, amennyit a nemzetközi értékek között ki tud harcolni magának, a vallásszabadság, fejedelmeink, Kőrösi Csoma és a két Bólyai emlékének idézése nem mentesíthet fel az alól, hogy a jelenben és jövőben az erdélyi magyarság minden egyéni és kollektív értékével ne ismeressük meg a külföldet. Ha pedig, amint a múlt század története

mutatja, a nyugat mindig a nemzetiségi és emberi jogokért küzdő nép felé fordult, miért ne állana most a magyar kisebbség mellé, feltéve, hogy annak harca fentmaradásán túl a nyugaton olyan magasra értékelt demokratikus szabadságért folyik s miért ne szerezhetné vissza a kisebbségi magyarság a magyar ügynek azt a becsületét, amit a külföldön Kossuth vagy Petőfi szerzett, de a többségi magyarság egy hanyatló korban eljátszott?

*

Az alábbi bibliográfia nem tart igényt a teljességre, főként az angol és olasz rész, ahol a legkevesebb adat állott rendelkezésünkre, de mindenesetre a legteljesebb gyűjtemény, mert az előző bibliográfiákkal összhangban készült. Az anyagot még a cluji egyetem könyvtárában kezdettem gyűjteni, majd a budapesti egyetemi könyvtárban és a Magyar Statisztikai Intézet szociográfiai osztályában folytattam. Legnagyobb része a párisi Bibliothèque Nationale-ból származik, ahol hosszú hónapok alatt sikerült kiválogatni az erdélyi anyagot. Nagy segítségemre volt Emile Picot könyvtára, amit a kiváló nyelvész a Bibliothèque Nationale-ra hagyott. Picot a román nyelv tanára volt az École des langues orientales vivantes-ban, aktív részt vett a külföldi román propagandában s mint tanárember minden erre vonatkozó dokumentumot megőrzött.

A közvetlen adatgyűjtés mellett felhasználtam a francia nyelvű irodalomnál Kont: Bibliographie française de la Hongrie (1521–1910. Paris. E. Leroux 1913. 325 p.) c. munkáját pótkötetével együtt; a német anyagnál a berlini Magyar Intézet által kiadott „Bibliographia Hungariae“-nak főként a második kötetét (Geographica. Politico oeconomica. 1926. XLVII+318 p.); Djuvara: Bibliografia cestiunei naționale (București, Socec, 1895) c. művét, Sipos Kamillótól „A nemzetiségi kérdés könyvészetéhez“ és a Magyar Külügyi Társaság kiadásában megjelent „A nemzetiségi kérdés bibliográfiája“ (1918 előtt. Bpest 1922) című füzetet. A bibliográfiámba fel nem vett munkák közül Jancsó Benedek könyvei és G. Moroianu fent idézett munkája vezetett a legtöbb nyomra. De ezeken kívül természetesen a felsorolt munkák átolvasása folyamán nagyon sok olyan könyvre való hivatkozással találkoztam, ami számos újabb, külön bibliográfiában fel nem tüntetett cikkel vagy röpirattal ismertetett meg.

A közölt bibliográfia általában az önálló munkákat vagy gyűjteményes munkák vonatkozó részeit tünteti fel, amik az

erdélyi kérdéssel, vagy azzal is foglalkoznak. A folyóiratok külön címszó alatt szerepelnek. A különlevonatok egyenként is fel vannak tüntetve, sőt a folyóiratokban megjelent hosszabb vagy fontosabb tanulmányok is. A napisajtóra legfeljebb egyes különlevonatoknál tudtam kiterjeszkedni, mert annak feldolgozása külön módszert és legalább még egyszer ennyi teret igényelne.

Francia nyelvű munkák.
MAGYAR SZERZŐK.
1865–1891.

György (A) Statistique officielle de la Hongrie. Budapest, 1885. In-8, 112 p.

Hongrie (la), ses nationalités, son avenir. Paris, 1878.

Hunfalvy: Le peuple roumain ou valaque. Tours, 1879.

Láng: Progrès de la civilisation magyare. Revue internationale. 10 avr. 1885.

Türr, Stephan (le général): La question des nationalités. Paris, 1867. 16. p;

Ujfalvy (E. de): La Hongrie. Paris, 1872. In-8.

1891–1914.

Almasy (C-tesse): Hongrois et Roumains. Revue de Paris. 1 août 1894. Réponse à M. Gaidoz.

Balogh, Paul: La Hongrie et les Nationalités. Revue de Hongrie. Sept. – Nov. 1908.

Beksics, Gustave: La Hongrie millénaire et les garanties de son existence. 1896.

Beksics, Gustave: La question roumaine et la lutte des races en Orient. Paris, L. Chailley, 1895. In-8, 296. p.

Bertha (A. de) Magyars et Roumains devant l'histoire. 1899, In-8. Plon. 483. p.

Calomniateurs (les) de la Hongrie. Réquisitoire du substitut Alexandre Jeszenszky dans le procès de C. Aurel Popovici et Nicolas Roman, accusés d'avoir propagé la „Réplique“ de la Ligue roumaine au sujet des Roumains de la Transylvanie. Publié par un comité hongrois. Edition française. 10-ième mille. Budapest, 1893. In-8. Pièce cartonnée.

L'enseignement en Hongrie. Bpest, XIV-546. p. In-8.

Jászi, Oscar: Les tendances de la politique hongroise envers les nationalités. 1909.

Jekelfalussy, Joseph: L'État hongrois millénaire et son peuple. Bpest. 1896. In-8. 668. p.

Kont: D'où viennent les Roumains. Un problème ethnographique. (D'après un mémoire de Réthy). La Revue des Revues. 1-er sept. 1897.

Kont (I.): Bibliographie française de la Hongrie, (1521–1910). Paris. E. Leroux 1913. 325 p. Levai: Supplément... Bpest, 1914.

Láng, Louis: Les nationalités en Hongrie et en Autriche. Revue politique et parlementaire. t. XVIII. p. 30–59. 1898.

Láng (L.): Les nationalités de la Hongrie. Compte rendu du congrès international d'hygiène et de démographie. Session de Budapest. 1894. VII. p. 85–89. 1896.

Máday (André de): Lettre ouverte à M. Björnstjerne-Björnson au sujet de „l'oppression“ magyare. 1908. Giard. In-8.

Ováry (L.): Les Roumains de Hongrie et l'État hongrois. La Question daco-roumaine. Paris, 1894. 64 p. In-8.

Pázmándy (D.): Réponse à M. Flourens. Paris, 1896. In-8. 13 p.

Pázmándy (M. D.): La vérité sur la situation des Roumains en Hongrie. Bpest. 1897. 46 p.

Réponse de l'Alliance hongroise au mémoire des médecins roumains. Budapest, 1909.

Réthy, Ladislas: Daco-Roumains ou Italo-Roumains. Budapest, 1897. In-8. 30 p.

Roumains et hongrois. Leurs rapports envisagés aux points de vue des intérêts roumains des droits historiques et de l'équité. Par: X. Budapest. Neumayer 1891. 32 p. In-16. Extrait de la Revue d'Orient et de Hongrie.

Roumains hongrois (les) et la Nation hongroise. Réponse au mémoire des étudiants universitaires de Roumanie... Budapest, 1891. In-8.

Türr (Gen.): Chinoiseries roumaines. „Revue d'Orient et de Hongrie“. Budapest, 18 déc. 1894.

1914–1920.

Jancsó, Benoît: Defensio nationis Hungaricae. Budapest, 1920.

Kovács (A): Authenticité des données du recensement hongrois relatives aux langues maternelles. Bpest, 1919.

Documents concernant L'exécution de l'armistice en Hongrie. (Novembre 1918 – Mars 1919.) Budapest, 1919.

Ministère I. et R. des Affaires étrangères. Documents diplomatiques concernant les rapports entre L'Autriche Hongrie et la Roumanie. 22 juillet 1914. 27 août 1916. Vienne, 1916. In-8. 78 p.

Négotiations (les) de la paix hongroise, Compte rendu sur les travaux de la délégation de paix de Hongrie à Neuilly sur Seine, de janvier à mars 1920, publié par le Ministère hongrois des affaires étrangères. Budapest, Impr. Victor Hornyánszky, 1921, 3 vol. In-4 et un atlas.

ROMÁN SZERZŐK. ***1865–1891.***

Antippa: A Sa Majesté l'Empereur Napoléon III, le protecteur des nationalités. București, 1866. In-8.

Appel des Roumains à la Conférence. Paris, 1866. In-8.

Autonomie (1) roumaine et les Puissances garantes. Paris, 1865. In-8.

Kogălniceanu, Mihai: Mémoire sur la question du Danube. Paris, 1881.

Maniu (B): La mission de l'Occident latin dans l'Orient de l'Europe. Paris 1869. In-8.

Mémorandum (le) remis à l'Empereur par les Roumains de Transylvanie. S. l. s. d In 4.

Mémorandum composé et publié par le Comité élu par l'Assemblée générale des représentants des électeurs roumains tenue à Hermannstadt le 12, 13 et 14 mai 1881. Paris, E. Dentu, 1883. In-8, 96. p.

Perietziano-Buzeu: La Transylvanie et son union forcé avec la Hongrie. 1870. In-8.

Revue de la Roumanie. Rédacteur en chef: Ed. Hommaire de Hell. – Bucarest, 1868. In-4.

Ursianu (V): L'Autriche-Hongrie et la Roumanie dans la Question du Danube, Jassy, 1882.

Xénopol (A. D.): Théorie de Roessler. 1884. Jassy.

Xénopol (A. D.): Histoire de la Dacie-Trajane-1885. Paris Leroux.

Xénopol (A. D.): Une énigme historique. (Les Roumains au moyen âge.) Paris, 1885.

1891–1914.

Arges (Jean d'): Le Procès d'une nation. Les Roumains de Transylvanie... Paris, 1894. In-8. 15 p.

Appel à la Justice. Lettre des citoyens roumains réunis en Meeting National à Bucarest le 3 Juin. 1894. Bucarest. In-4.

Balaceano, Constantin: La question de Transylvanie. Lettre ouverte au comte Apponyi. Bucarest. Latareano, 1893, 14. p. In-8.

Bengesco: Bibliographie Franco-Roumaine du XIX.-e siècle, tome I. Bruxelles. 1895.

Bodiu, Michel et Etienne Moldovan: Protéstation contre la réplique publiée au nom de la jeunesse universitaire roumaine. Trad, par A. Bertha. Kolozsvár, 1893. 51. p. In-8.

Brote, Eugen: La question roumaine de Transylvanie. Lettre au Président du tribunal de Cluj. Bucarest, 1894. In-4.

Comité central de la Ligue roumaine. Réponse aux déclarations faites par le comte Kalnoky dans la délégation hongroise (sept. 1894.) Bucarest, 1894. In-8. 8. p.

Comité des Trois Nationalités. La question des trois nationalités en Hongrie. Compte rendu du meeting tenu le 11 juillet 1896 à la salle Wagram à Paris, sous la présidents de M. E. Flourens. Paris. Impr. de la cour d'Appel, 1896. 2 Tab. 104 p. In 8.

Delavrancea (B. St.): Discours prononcé à Ploesti le 19 déc. 1893. Bucarest, In-18.

Djuvara (Alex): La lutte des nationalités hongroises et les Roumaines. (Extrait de la Revue générale de droit international public.) n. 1. Paris, 1895.

Filitti (Ioan D.): Pagine relative la cestiunea naționala de Transylvania... Pages consacrées à la cause des Roumains de Transylvanie, contenant une lettre adressée à M. Anatole France, București. C. Göbel, 1910. In-8.

Ghica (Jean T.): - L'Autonomie de la Transylvanie. Paris., A. Rousseau, 1900. In-8 24 p.

Ghica (Jean T.): Les Roumains de Transylvanie et de Hongrie, lettre adressée a M. Saissy, rédacteur au „Journal“. (27 mai 1896). - Paris, impr. de G. Pelluard, 1896, In-8. Pièce.

Ghica (Jean T.): Autour du Millénaire Hongrois. Paris, 1896. 31 p.

Iorga (N.): Les dernières élections en Hongrie et les Roumains (juin 1910). Vălenii de Munte 29 p.

Iorga (N.): Les Hongrois et la nationalité roumaine en 1909. Bucarest. 1909.

Kogălniceanu (Vasile M.): Roumains et hongrois après les derniers élections en Hongrie. Bucarest, 1910.

Kogălniceanu (Vasile M.): Actes et Documents relatifs à

l'Union de la Hongrie avec la Roumanie et à l'alliance des Hongrois et des Roumains contre l'Autriche en 1859. Bucarest, 1895. In-8.

Lupulescu, Jean: Rapport général de l'activité du comité central de la Ligue pour l'unité d'instruction des Roumains... Bucarest, 1892, 40 p.

Mémoire des étudiants universitaires de Roumanie relatif à la situation des Roumains de Transylvanie et de Hongrie. Bucarest, 1891, In-4. 51 p. avec une carte.

Mémorandum des Roumains de la Transylvanie et de la Hongrie présenté à Sa Majesté François Joseph I-er. Sibiu, 1892.

Moldovan, Grégoire: Réponse du Mémoire de la Jeunesse roumaine de Bucarest. Trad. du hongrois par A. de Bertha, Cluj, 71 p.

Mille: La Question des nationalités en Hongrie. 1895.

Ocășian: (G.): La question roumaine en Transylvanie et Hongrie „Buletin mensuel de la Société d'études philosophiques et sociales“ An XI. No. 6. 1895.

Programmes politiques des Roumains de la Transylvanie et de la Hongrie suivis du mémorandum adressé à François Joseph I-er en 1892 ainsi que des lois des nationalités de 1864 et 1868. Edition de la Ligue pour la culture intellectuelle des Roumains. Bucarest, 1894, impr. Populara. In-8, 55 p.

Protestation des Roumains de Transylvanie et de Hongrie contre l'oppression magyare. (S. l. n. d.) In-16, 30 p.

Procès (un) célèbre. Les Roumains de Transylvanie. Paris, 1894. In-8.

Question roumaine (la) en Transylvanie et en Hongrie. Réplique de la jeunesse roumaine universitaire de la Transylvanie et de la Hongrie à la „Réponse“ faite par la jeunesse magyare des académies hongroises au „Mémoire“ des étudiants universitaires de Roumanie. Avec une carte ethnographique de l'Autriche-Hongrie et de la Roumanie... Vienne, 1892, In 8.

Revue (la) roumaine. Recueil bi mensuel. Bucarest, Lucaci, 1912-14. 2 vol. In-8.

Roumains et Magyars. Réponse de l'indépendance roumaine à la Ligue hongroise. Bucarest, 1909.

Stourdzsa (Alexandre. A. C.): La Terre et la race roumains depuis leurs origines jusqu'à nos jours... Paris, L. Lavour, 1904. Gr, In-8, XVI-724 p. fig. cartes et tableaux généalogiques. Ouvrage couronné par l'Académie Française.

Stourdza (Alexandre A. C.): La Roumanie n'appartient pas à la péninsule balcanique proprement dite, ni comme sol, ni comme race, ni comme état, conférence faite à la Société roumaine de géographie... Traduction française... Bucarest, J. V. Socecu, 1904. In-8, 31 p. et t carte. (Extr. du Bulletin de la Société roumaine de Géographie.)

Stourdza (Alex.): De l'Histoire diplomatique des Roumains. 1820 — 60. Ouvrage couronné par l'Académie des Sciences morales et politiques. Paris, 1907.

Stourdza (Alexandre A. C.): La Roumanie et les Roumains, leçon d'ouverture du Cours libre... d'histoire et littérature roumaines faite le... 6 avril 1910... à l'Université de Paris... Paris, E. Leroux, 1910. In-16, 43 p.

Sturdza (Dém.): La Question nationale. Discours. Bucarest, 1894.

Ureche (V. A.): Lettre au général Türr. Bucarest, 1894, In-16.

Urechia (V. A.): L'alliance des Roumains et des Hongrois en 1859 contre l'Autriche. Bucarest, Karl Göbl, 84 p. In 8 1894. Documents inédits sur la mission d'Ollivier de Lalande.

Urechia (V. A.): Appel à protester contre la mise en jugement des 25 auteurs du Memorandum des revendications des Roumains de Transylvanie présenté à François Joseph. Bucarest, avril 1895. In-fol., 3 p.

Urechia (V.): Libertés hongroises. Revue du monde latin, août-sept. 1896.

Xénopol: Les Roumains en Hongrie. Revue du monde latin. Nov. 1895.

Xénopol: La langue roumaine en péril (contre la Hongrie). Revue de géographie, t. 37. 1895.

Xénopol (Al.): Histoire des Roumains de la Dacie Trajane; avec une préface par Alfred Rambaud. Paris, E. Leroux. 1896. In-8.

Xénopol (A. D.): A propos du Millénaire magyar. Les Roumains et les Hongrois Extrait de la „Revue de Géographie“ dirigée par M. L. Drapeyron. Paris C. 1896, In-8, Pièce.

Xénopol: La magyarisation de la Transylvanie. Revue de géographie, t. 42. 1898. p. 101 —103.

Xénopol (A.): „Magyars et Roumains devant l'histoire“ réponse à M. A. de Bertha (avril 1900) Paris E. Leroux, 1900. In-8, 29 p.

Xénopol (A. D.): Les Roumains, histoire, état matériel et intellectuel. Paris. C. Delagrave (1909). In-16, 11–151 p. (Leçons professées au Collège de France.)

(Folytatjuk.)

**Az erdélyi kérdés az európai
közvélemény előtt.
1865–1920.**

Irta: **Mikó Imre dr.**

(Második közlemény.)

1914–1920.

Anionesco (E.): Les nationalités opprimées et l'Entente. (La Question Roumaine). In-8. 1918. Nice. Impr. Gaudini.

Baie, Eugène: Le droit des Nationalités. Consultation de M. M. Emile Boutroux, de Wiart, Luzzati, Vesnitch, Vandervelde, Zygmunt, Zaleski, *N. Iorga*, abbé Wetterlé, Andréadès, Peterson, Galsworthy, Normann Angell, Aulard, Fr. de Curei, de Gerlache, Lehr, Lyon-Caen, Ed. ChUNET, Mérignhac et Hennebicq. Paris. Félix Alcan, 1915.

Basilescu, Nicolas (prof, à la Faculté de droit de Bucarest): La réforme agraire en Roumanie, in-16, 1919. Alcan.

Basilescu, Nicolas: La Roumanie dans la guerre et dans la paix, 2 vol. In-16. 1919. Alcan.

Bocou, Sévère:... Les Légions roumaines de Transylvanie. L'irrégentisme roumain... Paris, impr. de P. Dupont, 1918. In-8, 24 p. pl.

Bocou, Sévère: La Question du Banat. Roumains et Serbes. Paris, impr. de Lahure, 1919. In-8. IV-63 p., cartes.

Bunescu (C. J.): En marge de l'histoire. Les Droits historiques de la Transylvanie, in 8. Paris 1918. Impr. des arts et des sports. 30 p.

Campiniano Cantémir, Jean: Les Aspirations nationales du peuple roumain pendant la guerre de 1914. Paris, impr. de F. Tassel, 1914. In-4, 12 p.

Cantacuzène (Dr. Jean): La Question nationale roumaine et les Roumains d'Austro-Hongrie. Travail publié dans le numéro du 20 mars 1915 de la Revue hebdomadaire.

Cantacuzène (Dr. Jean): Les Roumains d'Autriche-Hongrie, leur nombre d'après les statistiques de l'État hongrois. Persécutions et violences des autorités hongroises contre la population roumaine. Paris. Impr. de Plon Nourrit 1915. Pet. In 4, 39 p. carte, tableaux.

Comnène (N. P.): Notes sur la Guerre Roumaine (1916-17.) Précédées d'une lettre de M. Albert Thomas et d'une préface de Maurice Muret.-Lausanne, Payot. 1917. In-16, 256 p. carte.

Comnène (N. Petresco): Les revendications de la nationalité roumaine. (Extr. des „Annales des Nationalités“) In-12. 1918. Lausanne, Librairie centrale des Nationalités.

Djuvara, Mircea: Les sacrifices roumains, Conférence faite... le 30 avril 1919 dans le grand amphithéâtre du conservatoire des Arts et Métiers. Paris (s. d.) In 8, 16 – VIII p.

Djuvara, Mircea: La Guerre roumaine Préface de M. Emile Boutroux... Nancy – Paris – Strasbourg, Berger-Levrault, 1919. In 8, XV – 335 p.

Draghicesco (D.): Les problèmes nationaux de l'Autriche-Hongrie: Les Roumains. (Transylvanie, Bucovine, Banat). In-16, 1918. Paris. Bossard. 244 p. carte.

Draghicesco (D.): Études documentaires sur les Questions roumaines, III. La Transylvanie, esquisse historique, géographique et statistique. Préface de M. Emile Boutroux. Paris. F. Alcan, 1918. In-16, III – 112 p. fig. carte en couleurs.

Draghicesco (D.): L'intervention roumaine dans la guerre mondiale. Paris 19–21, rue Casette 1918, In 8, 24 p. Extrait du „Monde slave“ 1-e année No 6.

Draghicesco (D.): La lutte sociale et la politique en Transylvanie. In-8. 1919, Extr. de la „Revue“ 45, rue Jacob. 16 p.

Eliescu (Aureliu M.): Rapport présenté à la Colonie roumaine par la Commission chargée de dresser la carte des territoires habités par les Roumains. Paris, impr. de Wellhoff et Roche (s. d.) In-fol., 40 p.

Gavanesco (J.): L'Âme roumaine dans la guerre mondiale, la politique nationale et l'esprit public, leurs origines et leurs tendances. Conférence donnée à l'École des hautes études sociales de Paris. Paris, impr. de Wellhoff et Roche, 1919, In-8. 20 p.

Iancovici (D.): La Paix de Bucarest (7 mai 1918). Paris Payot. 1918.

Iancovici (D.): Take Joesco. Paris. Payot, In-16. 1919.

Ionesco, Take: La politique de l'instinct national. Discours prononcé dans les séances des 16 et 17 décembre 1915 à la Chambre des Députés de Roumanie, Bucarest. „La Roumanie“ 1915. 83 p.

Ionesco, Take: Les origines de la guerre. Paris, 1916.

Ionesco, Take: France et Roumanie. Paris (s. d.) In-12.

Ionesco, Take: Souvenirs. Paris. Payot. 1918. In-16

Ionesco, Thomas: La Question roumaine. (Lettre-préface de M. Louis Barthou) Tomes I et II. In-16. 1916. Payot. Paris.

Iorga (N.): La question roumaine en Autriche-Hongrie. Bucarest, 1915.

Iorga (N.): Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie, In-12. vol. I-II. 1915-16. Bucarest. Impr. Jos. Göbl. 20, rue de Paris. 10 p.

Iorga (N.): Discours prononcé à la Chambre des députés de Roumanie à l'occasion de la discussion de l'Adresse. Jassy, 1917. In-16, 16 p.

Iorga (N.): Relations des Roumains avec les Alliés... Jassy, 1917. In-16, 46 p.

Iorga (N.): Histoire des relations entre la France et les Roumains. Paris. Payot. In 16. 1918.

Iorga (N.): Pages roumaines. Préface de Ch. de La Roncière... Paris, Berger Levrault, 1918. In 16, X – 111. p. (Articles parus dans le journal „Neamul românesc.“)

Iorga (N.): Le Rôle des Roumains dans la latinité... Bucarest, 1919. In-16, 21 p.

Iorga (N.): Droits des Roumains sur leur territoire national unitaire... Bucarest, 1919. In-16, 33 p.

Issacenco (A.): La Roumanie inconnue, In-12. 1917. Berne. Wyss.

Lapu, Nicolae dr.: La Roumaine nouvelle et ses problèmes vitaux. (Conférence faite à „Foi et Vie“) In-8, 1919. Impr. F. Dupont. 91 p.

Marie Alexandra-Victoria (reine de Roumanie): A mon peuple! De mon âme à la sienne, par S. M. la reine de Roumanie. Paris, Touve 1917. In-8, 40 p. Portrait de l'auteur sur la couverture.

Marie Alexandra-Victoria (reine de Roumanie): Mon pays. Traduction de Jean Lahovary, (4e édition.) Paris, G. Crès, 1917. In-12, 114 p.

Mavrodin, Constantin: Une grande figure roumaine: le général Uiesco, l'organisateur de l'armée roumaine, le capitaine de la campagne de Roumaine, le propagandiste du roumanisme. Paris, impr. de H. L. Motti (s. d.) In-8, 16 p. portrait. Étude publiée dans la revue „La Vie.“ No. oct. 1917.

Mironesco, George C.: Le problème du Banat. (Appendice. 1. Roumains et Serbes. 2. Les Roumains du Timok). Paris, E. Leroux, 1919. In-16, 64 p.

Nation roumaine, 1916. Lausanne. Librairie centrale des Nationalités.

Negulesco, Demètre: La Roumanie et le principe des nationalités, leçon faite à l'École des hautes études sociales de Paris. Paris, édition spéciale de la „Revue hebdomadaire“ 1919, In-16, 36 p.

Nicolau, Alexandre: Le crime de l'oligarchie roumaine... Paris, 1916, In-24, 35 p.

Papp & Erdélyi: Les Magyars peints par eux-mêmes. Berger Levrault, Libraires Éditeurs. Nancy – Paris – Strasbourg.

Popovici Aurele C.: La Question Roumaine en Transylvanie et en Hongrie. Préface de M. N. P. Comnène. Lausanne, 1918. In-16, 230 p., carte.

Prahovan, Albert: La Roumanie en armes. Paris, H. Floury, 1915. In-8, 59 p.

Questions roumaines du temps présent. Conférences par M. M. T. Ionesco, D. Hurmuzesco, V. Dimitru, E. Pangrati, C. M. Sipson, J. Gavanesco, D. Negulesco, J. Ursu. Avant propos de M. Raymond Poincaré. Saint-Germain-lès-Corbeil, impr. Guillaume Paris, iibr. F. Alcan, In-16. IV-191 p. Bibliothèque d'histoire contemporaine.

Revue (la) hebdomadaire. 16 janv. 1915. No. 3. „Une manifestation franco-roumaine“ p. 217–34.

Roumains (les) d'Autriche Hongrie, leur nombre... In-4. 1915. Plon-Nourrit 37. p.

Roumaine (la) devant le Congrès de la Paix. Ses revendications territoriales, In-4, 1919 Impr. Dubois et Bauer. 34, rue Lafitte. 18 p.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. La Transyl-

vania et les territoires roumains de Hongrie, renseignements statistiques et ethniques... Paris, impr. de Dubois et Bauer, (s. d.) In-fol., 30 p. carte.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. Actes d'union des provinces de Bessarabie, Bucovine, Transylvanie, Banat et des régions roumaines de Hongrie avec le royaume de Roumanie. Traduction française d'après les originaux roumains, allemands et polonais. Paris impr. de Dubois et Bauer. 1919. In-fol., 22 p.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. Paris, impr. de Dubois et Bauer (s. d.) In-fol.... 22 p.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. Réponse du Gouvernement roumain aux communications de la Conférence. Paris, impr. Dubois et Bauer, sept. 1919. In fol. 9 p.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. (s. l.) 1918. In-fol. 14 p.

Roumanie (la) devant le Congrès de la Paix. Le Banat de Temeshvar. Paris, (s. d.) In-fol. cartes.

Roumains (les) leur origine, leur passé, leurs sacrifices et leurs droits. Bucarest, 1919.

Serbesco, Sébastien: La Roumanie et la guerre, Paris, 1919, In 12. Colfin.

Sipson, Constantin M.: Problèmes politiques de la Roumanie en guerre. Causes morales du ralliement de la Roumanie à l'Entente, conférence faite à l'Ecole des hautes études sociales, le 20 février 1918, par. C. Sipson. Paris, E. Leroux, 1919. In-16, 65 p. (Publications du journal „La Roumanie.“)

Russu Sirianu, Mircea: Situation juridique des Roumains de Transylvanie. Thèse, Paris, In-8, 1916. 140 p.

Russu Sirianu, Mircea: La Question de Transylvanie et l'unité politique roumanie: histoire, situation actuelle, la Roumanie et la Guerre européenne, les revendications roumaines... Paris, Jouve, 1916. Gr. In-8. 440 p., carte.

Staico, Emile: La Vérité sur le peuple roumain et la propagande antiroumaine. Paris, 24, rue de la Tour, 1918. In 8, 64 p. (Bibliothèque franco roumaine. No. 1.)

Stiénon, Charles: Mystère roumain. Histoire de la guerre roumaine.

Stourdza (Alexandre de): Album roumain paysages, types monuments des pays roumains. Roumanie, Valachie (Munténie),

Olténie, Dobrogea, TravsvyJvanie, Crisana, Maramures, Banat, Bucovina, Bessarabie, Macédoine. Illustrations d'après les documents originaux, textes et introduction par Alexandre Stourdza. Genève, Comité de secours aux Roumains. 1918. In-8, oblong, 56 p. fig carte, musique, couverture illustrée.

Traité entre les principales puissances alliées et associées et: 1. la Pologne (28 juni 1919); 2. l'État tchéco slovaque (10 sept. 1919); 3. l'État serbe-croate-slovène (10 sept. 1918); 4. la Roumanie (9 déc. 1919). (S. l. n. d.) In-8. 57. p.

Transylvanie (la): Organe du Comité national des Roumains de Transylvanie... Paris, 1918–1919. In-8.

Un peuple martyr. (Les Roumains de Transylvanie et de Hongrie...) In-8, 39 p. Genève. 1919.

Ursu (J.): Pourquoi la Roumanie a fait la guerre? Paris. Payot. 1918. 263 p.

MÁS SZERZŐK.

1865–1891.

Adam, Juliette: La patrie Hongroise. Paris, 1868. In-8.

Alkin (C. K.): Vérités politiques concernant la Hongrie. Paris, 1869. In-8.

Asseline, Louis: Histoire de l'Autriche. Paris, 1887.

Beugmy d'Hagerue (G. de): De Paris en Transylvanie. Revue du monde catholique, sept. – déc., 1889.

Beugmy d'Hagerue (G. de): La Hongrie et la Transylvanie, conférence... Lille, 1889, In-8. 38 p.

Bidermann: La loi hongroise sur les nationalités dans ses rapports avec le passé et le présent de la Hongrie. Revue de droit international et de législation comparée. Vol. I. 1869.

Chélard, Raoul: La Hongrie contemporaine. Paris, 1891, In-18.

Europe (l') orientale son état présent sa réorganisation. Tchèques, Polonais, Magyars etc. Paris: Germer Baillière, 1873. XV. 235 p. In-8.

Gerando (Attila de): Étude sur les hautes plaines de Transylvanie. Revue de géographie 1881. t. IX. p. 161–179. t. X. 1882. p. 1–20 et 321–349.

Gerando (Attila de): Formation des nationalités de la Hongrie, Paris. Delagrave, 1886.

Gubernatis (Angelo de): La Hongrie politique et sociale. Florence, 1885, In-8.

Greif (Fr.): Les Magyars et les Roumains en Transylvanie. „Revue du monde latin“. Juillet, 1885.

Hauteville (Baron d'): Origine et statistique des nationalités de l'Empire d'Autriche. 1872. In-8.

Hauteville (Baron d'): Les nationalités autrichiennes. 1873. In-8.

Hecht (L.): Les colonies lorraines et alsaciennes en Hongrie. Nancy, 1879. 54 p.

Hennebert (lieutenant colonel): L'Autriche en 1888. Paris, 1888.

Hongrie (la), ses nationalités, son avenir. Paris. Dentu, 1878. 72 p. In-8.

Hongrie, Roumanie, Pologne. L'équilibre oriental. Paris, 1867, In-8.

Langsdorff (E. de): La Transylvanie depuis la fin du XVIIIe siècle. Revue des Deux-Mondes, tome II. 15 juin 1889, pages 885–904 et tome III., juillet 1889, pages 207–234.

Laveleye (Émile de): Le Gouvernement dans la Démocratie.

Lévy, Daniel: L'Autriche-Hongrie, ses institutions et ses nationalités. Paris, 1871. Librairie Académique.

Marsillac (Ch.): De Pesth à Bucarest. 1869, In-8.

Olivier (M. J. H.): Études hongroises. „Le Contemporain“. 1883–84.

Populations (les) de l'Europe orientale. Paris, 1869, In-8.

Question (la) d'Orient et la nation roumaine. Paris, 1867. In-8.

Reclus (E.): Voyage aux régions minières de la Transylvanie. 1873. Le Tour du monde t. XXVIII, p. 1–48.

Léon de Rosny: La patrie des Roumains d'Orient. Paris, 1885.

Léon de Rosny: Les Roumains d'Orient. (Ethnographie de la Roumanie.) Paris, 1885.

Sayous (Ed.): Histoire générale des Hongrois. Paris, 1877. In-8.

Tissot (V.): Voyage au pays des Tsiganes. La Hongrie inconnue. Paris, 1880. In-12.

Tardieu (A.): Voyage en Autriche et en Hongrie.

Vallon (du): Chez les Magyars. Paris, 1881, In-12.

Vignerot (abbé L.): Entre les Alpes et les Carpathes. Autriche, Croatie, Hongrie. Paris, 1883, In-18.

1891–1914.

Amouretti (Fr.): Le procès d'une nation, les Roumains de Hongrie. „La Revue Bleue“. 19 mai 1894.

Auerbach, Bertrand: Les races et les nationalités en Autriche-Hongrie. Paris. Alcan, 1898. 390 p. 2-e édition en 1917. *ibid.* XXI. 496 p. Bibliothèque d'histoire contemporaine.

Boisrobert: La question roumaine. (Article dans la „Revue politique et parlementaire.“ XXIII. 1900.)

Bordeaux (A.): Hongrois et Roumains. „Revue générale“. Bruxelles, 1895.

Cantilli (P.): Les Roumains de Transylvanie. Quelques mots de réponse a M. M. le général Türr, de Pazmandy, Ovary. Paris. G. Pelluard, 1894, In-18. 22 p.

Cantilli (P. G.): Un procès célèbre. Les Roumains de Transylvanie. Paris, G. Pelluard 1894, In-18. 19 p.

Caterly, James: Les Roumains. Tome I-er. Paris. Lévy, 1908, portraits, pl. et cartes.

Chélard (R.): La Hongrie son millénaire de 1896 et la question des nationalités. Revue blanche, t. IX. 1895. p. 463–467.

Chélard, Raoul: La Hongrie millénaire. Paris, 1896. II-e chap. La question des nationalités.

Chevalier (A.): Le Pays des magyars, voyage en Hongrie. Tours, 1893. gr. In-8.

Cramaussel (E.): En Transylvanie. Revue de Paris. 15 juillet 1898.

Drandar (A.): La situation des Slaves et des Roumains en Autriche-Hongrie. Les croates. In-8, 1900. p. 136.

Eisenmann, Louis: Le compromis Austro-Hongrois de 1867. Étude sur le dualisme. (Thèse, Dijon), In-8, 1904. Société nouvelle de Librairie. XX. 695 p.

Eridant, Gaston: Les Roumains de Hongrie. Revue Blanche, t. VIII. 1895. 408 p.

Fava (Roberto): La Question roumaine et les agents de M. Wékérlé à l'étranger... traduite de l'italien et avec une préface par P. G. Cantilli. Paris, impr. de G. Pelluard, 1894. In-16, VII – 32 p.

Gaidoz, Henry: Les Roumains de Hongrie. Paris, 1894, In-8. (Extrait de la „Revue de Paris“, 15 mai 1894.)

Gerando (de): Les Roumains et la Hongrie. Revue de Géographie. t. 1896. p. 37. Réponse à l'article de M. Xénopol, La langue roumaine en péril, paru dans la même revue.

Henry, René: Les Magyars et les Nationalités. (Déclarations de M. Polonyi). Questions diplomatiques de et coloniales. 1-er mars 1906.

Henry, René: Questions d'Autriche-Hongrie et Questions d'Orient. Paris, 1908.

Hermant, Joseph: La Révolution hongroise de 1848. Les nationalités etc. Thèse Fac. de droit de Paris. XIII – 428 p. In-8, 1901.

Jaray (G.): Les nationalités en Autriche-Hongrie. 1902. 19, rue Bonaparte. In-8.

Jaray, Gabriel Louis: La Question sociale et le socialisme en Hongrie. Paris. Félix Alcan. 1909. p. 423.

Laporte (de la Porté): De la situation intérieure en Autriche-Hongrie. Des partis politiques et nationalités, tant en Hongrie qu'en Autriche, de leurs aspirations, de leur composition et de leurs objectifs. Bruxelles. Extrait de la „Revue Générale.“ Société belge de librairie 1897. In 8.

Lavisse, Ernest et Rambaud, Alfred: Histoire générale du IV-e siècle à nos jours. Paris, s. d. (1893–1900). 12 vol. La Hongrie et la Transylvanie par Sayous. Tom V. p. 828–43. La Hongrie et la Transylvanie de 1715 à 1790 par Sayous T. VII. p. 948–57. Établissement du dualisme austro-hongrois par L. Eisenmann. T. XI. 450–84.

Lefavre (A.): Le dualisme en Autriche-Hongrie. Paris. 1895.

Léger, Louis: Histoire de l'Autriche-Hongrie. Paris. Hachette. 1895.

Loiseau, Charles: Le Magyarisme. Revue hebdomadaire 25 juillet 1896.

Mailland, Oscar: Folk lore des Roumains de la Hongrie. Revue des traditions populaires, t. XIV. p. 581–85 et t. XV. p. 166–69. 1899.

Maquennehen, André: Les Roumains de Transylvanie, mémoire rédigé à la suite d'un séjour à Brasov. (Transylvanie.) 1904. Amiens, impr. du „Progrès de la Somme“, 1905. In-8, 31 p.

Possevino (A.): La description de la Transylvanie; dans Veres: Fontes Rerum Transylvanicarum. T. III Budapest, 1913.

Procès (1e) de Klausenburg. („Europe“ 17 mai 1894; „Mémorial diplomatique“ 19 mai 1894; „Questions actuelles“ 19 Juin, 1894.)

Question (1a) des nationalités au parlement hongrois. Revue d'Europe, 1900. t. III.

Quinet, Edgar: Oeuvres complètes. Les Roumains. Allemagne et Italie. 5-e édition. Paris, Hachette 1909. In-16, XI – 558 p.

Recouly, Raymond: Le pays magyar. Paris, 286 p. In 16. 1903. Un chapitre sur les nationalités.

Rousiers (E.): Les jeunes Roumains et les jeunes Hongrois. Revue des revues. Nov. 1892.

Seranou (J. de): Souvenirs de Voyage. La Hongrie. Paris, 1895.

Servières, Georges: Quelques villes de Transylvanie (Gyulafehérvár, Brassó, Szeben, Kolozsvár). A travers le monde. (Supplément du Tour du Monde.) p. 49–100, 1900.

Servières, Georges: A travers l'Autriche-Hongrie. Paris. 1908.

Seton Watson (R. W.): La persécution politique en Hongrie. Appel à l'opinion publique, traduction française. Paris, 1908. Souard Cornély et Cie, éditeurs. 48 p. In-12.

Steed, Wickham: La Monarchie des Habsbourgs. (Traduction française.)

1914–1920.

Auerbach (B.): L'Autriche et la Hongrie pendant la guerre. Depuis le début des hostilités jusqu'à la chute de la Monarchie (août 1914 – novembre 1918). In-8. 1925. Alcan. Les presses universitaires de France.

Braunstein (E. F.): Que fera la Roumanie? (octobre 1915.) Paris, l'auteur, 5, square Arago (s. d.) In-8, 20 p.

Gharmant (O.): La Hongrie à la conférence de la paix. In-8, 1919. Saint-Gall (Suisse). Zollihofer 28 p.

Chervin, Arthur: L'Autriche et la Hongrie de demain. Les différentes nationalités d'après les langues parlées. Paris, 1915.

Claretie, Léo: Nos Frères Roumains. Nancy – Paris – Strassburg, Berger-Levrault 1919. In-16, 63 p.

Dame (Fr.): Histoire de la Roumanie contemporaine. I. vol. In-8. Alcan. Paris.

Duboscq, André: La Hongrie d'hier et d'aujourd'hui. 1917. Paris, Bloud.

Flesch (S.): L'Autriche Hongrie devant l'Europe. In-8, 1919. Payot.

Guillemot (M.): L'unité roumaine. In 8, 1919. Impr. Dubois et Bauer, 34, rue Laffitte, 75 p. carte.

Lacour-Gayet (G.): Les Roumains de Transylvanie sous le joug magyar. Discours de M. Louis Barthou... Paris, Plou-Nourrit et C-ie, 1915. In-12, 36 p.

Lacour-Gayet: La Question des Roumains d'Autriche-Hongrie. Paris. A. Picard et fils, 1915. In-8. 28 p.

Lacour-Gayet (G.): Le Passé de la Roumanie. (S. l. n. d.) In-16. Extrait de „La Roumanie“, 1919.

Lacrois (Général de): L'effort de la Roumanie. Paris, F. Alcan, 1917. In-8. 20 p. Extrait de la „Revue des sciences politiques“ du 15 avril 1917.

Léger (L.): La liquidation de l'Autriche-Hongrie. In-8, 1915, Alcan.

Martonne (E. de): La Roumanie et son rôle dans l'Europe orientale „Bulletin de la Soc. de Géographie de Paris“ t. XXX. no. 4. 1915.

Martonne (E. de): Les conditions d'une intervention roumaine. „La Revue de Paris.“ 15 mai 1915. p. 430–448.

Martonne (E. de): La question du Banat. Travaux du Comité d'Études, tome II. Questions européennes. P. Impr. nat. 19 i 9. In 4. 859 p. 553-578 p. et atlas pl. XIV. La Transylvanie, ibid. pp. 579–624. Atlas pl. XIV.

Montesquiou (Comte Léon de): Notes sur la Roumanie... Paris, Nouvelle Librairie Nationale. 1914. In-16, 109 p.

Pittard, Eugène: La Roumanie, Valachie et Dobrougea. Paris, éditions Bossard, 1917 (dépôt 1919). In-8. 327 p. fig. et pl.

Roquencourt (Guy de): La question de Transylvanie. Lausanne 1919. (Extr. de la „Revue politique internationale.“)

Roumaine (la) conférences faites à l'Union française. (Par M. M. Lacour-Gayet, de Martonne, Jean Richepin, Charles Diehl, R. G. Lévy, Mircea Djuvara.) Introduction de Paul Gautier. Paris, Union française (s. d.) In-16, 283 p.

Rovine (la): La nouvelle Roumanie. Dacia felix. Carte ethnographique des pays roumains d'après l'histoire. (106–1600–1919). Introduction: Le calvaire des Roumains en Transylvanie et en Hongrie sous la domination magyare. In-8, 1919. Genève. Atar.

Sentupéry: L'Europe politique; l'Autriche-Hongrie. 1914. Paris, Chaix.

Thomas, Albert: La Roumanie et la guerre. Conférence de Th. A.... le 20 avril 1919. (S. l. n. d.) In-8, 12 p.

Travaux du comité d'études, Tome II. Questions européennes... Question Adriatique,... Roumaine,... Paris 1919. Gr. In-fol., 21 cartes.

Vicenty, Charles: Les nationalités en Hongrie. Genève. Ed. Atar. 1918. 216 p. (Folytatjuk.)

**Az erdélyi kérdés az európai
közvélemény előtt.
1865–1920.**

Irta: **Mikó Imre dr.**
(Befejező közlemény.)

**Német nyelvű munkák.
MAGYAR SZERZŐK.
1865–1891.**

Asbóth, (Joh.): Über die Grenzen der Berechtigung des Nationalitäten-Prinzipes. Pest, 1869.

Eötvös (J.): Die Nationalitätenfrage. Übersetzt von Dr. Max Falk. Bp. Ráth. 1865. XI. 192 p. 2. Ausg. 1888. X. 192 p. In-8.

Halász Alexander: Was der Schulverein will. Bp. Révai 1882. 30 p. In-8.

Heinzes Anklageschrift Hungarica im Sichte der Wahrheit. Pressburg: Stampfei, 1882. 151 p.

Hunfalvy (P.): Ethnographie von Ungarn. Deutsch von J. H. Schwicker. Budapest. 1877.

Hunfalvy, Paul: Rumänische Deklaration und rumänische Politik, 1881.

Hunfalvy (P.): Die Rumänen in Siebenbürgen. (Ungarische Revue, 1881.)

Hunfalvy, Paul: Die Ungarn oder Magyaren. Ins Deutsche übertragen von J. H. Schwicker. Lpzg: Haessel 1881. 254 p. In-8.

Hunfalvy, Paul: „Ladislaus Pič’s: Der Nationale Kampf gegen das Ungarische Staatsrecht besprochen“, Teschen: Prochaska, 1883. 93. p. In-8.

Hunfalvy: Die Rumänen und ihre Ansprüche. Wien, 1883.

Keleti, Karl: Ungarns Nationalitäten auf Grund der Volkszählung d. J. 1880. Bp. Franklin. 1882. S – A von die „Ungarische Revue.“

Kossuth, Ludwig: Meine Schriften aus der Emigration. III. 1860–62. Leipzig, 1882, In-8.

Neményi, Ambros: Hungaricae res. Ein Kommentar zu dem „Aufruf“ und zu den „Offenen Schreiben“ des Allgemeinen Deutschen Schulvereins in Angelegenheit der Unterdrückung der Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen. 2. Aufl. Bp. Aigner 1882. 40 p. In 8.

Österreich-ungarische (die) Monarchie in Wort und Bild.
Wien, In-4.

Pulszky Ferenc: Die Sprachfrage in Ungarn.

Türr (Gen.): Die Nationalitätenfrage. Wien, 1868, In-8.

Ungarische Revue 1881. Leipzig, In-8.

1891–1914.

Antwort des ungarischen Landesbundes auf das gegen die ungarische Nation gerichtete Anklage. Memorandum der rumänischen Ärzte... Budapest, Zentralkanzlei des Ungarischen Landesbundes. 1909. In 8. 14 p.

Mailáth (Joseph Graf): Hungaricae res. (I. Die Nationalitäten in Ungarn. II, Ungarn und Österreich. III. Ungarn und Croatien.) Berlin. 1908.

Mercator: Die Nationalitätenfrage und die ungarische Reichsidee. Budapest, 1908.

Óváry Lipót: Die Dacorumänische Frage und der ungarische Staat. Übers. von Isidor Schwartz. Bpest. 1894. VI. 61 p.

Radó, Samuel: Das Deutschtum in Ungarn. Einige Worte zur Aufklärung von einem Stockmagyaren. Bin. Puttkammer & Mühlbrecht, 1903. 95 p. In-8.

Széll Kálmán: Rede des Ministerpräsidenten K. v. Sz. in der Nationalitätenfrage. 1900.

Ungarischen (die) Rumänen, und die ungarische Nation. Antwort der Hochschuljugend Ungarns auf das Memorandum der rumänischen Universitätsjugend. Herausg. von den Höhrern der kgl. ungar. Universität in Budapest. Bp. 1891. 78 In-8.

Vidicus: Die Nationalitätenfrage in Ungarn als Geschäft.

1914–1920.

Fraknói, Wilhelm: Die ungarische Regierung und die Entstehung des Weltkrieges. Wien, 1919. In-8.

ROMÁN SZERZŐK.
1865–1891.

Annexionsgelüste (magyarische) und die Rumänen in Reform. 1869.

Barițiu G.: Ein politischer Pressprozess gegen Georg Barițiu. Hermannstadt: Drotleff, 1879. 20. p. In-8.

Crisian, Johannes: Beitrag zur Geschichte der kirchlichen Union der Rumänen in Siebenbürgen unter Leopold I.... Hermannstadt, 1882. In 8.

Hurmuzaki (Lud. von): Geschichte der Rumänen. Bucuresci, t. I. 1878, In-8. (Vorwort von Dim. Sturdza) t. II. 1881, In-8.

Lage (die) der Rumänen in Ungarn. „Rumänische Revue“, Juni, 1889.

Massregelung zur rumänischen Presse in Ungarn. „Rumänische Revue“, Aug. 1890.

Memorandum im Auftrage der Generalkonferenz der zu Hermannstadt vom 12. bis 14. Mai n. St. 1881 versammelten Vertreter der rumänischen Wähler, verfasst und veröffentlicht vom entsendeten Ausschüsse derselben. (Aus dem Rumänischen übersetzt.) Hermannstadt, S. Filtsch's Buchdruckerei W. Kraft. 1882. In-8, 164 p.

Mocioni: Gesetzliche Passivität der Rumänen in Siebenbürgen. 1869.

Rumänische Revue. Herausgeber: Dr. Cornelius Diaconovich. Budapest, Wien, Reschitza, 1885–95.

Rumäne: Die Einheit Rumäniens. Paris, 1869.

Slavici (J.): Unsere Irredentisten. „Rumänische Revue“ Oct. 1885.

Slavici (J.): Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukovina. Wien, 1881, In-8. (Die Völker Österreich-Ungarns VI.)

Wirtschaftliche Resultate bei den Rumänen in Ungarn und Siebenbürgen. „Rumänische Revue“, Febr. 1890.

1891–1914.

An das Forum Europas. Aufruf des am 4 Juni 1894 zu Bukarest abgehaltenen National-Meeting's der Bürger des Königreichs Rumänien in Angelegenheit der Rumänischen Frage in Ungarn und Siebenbürgen. Bukarest: Göbl. 1894. In-4. 136 p.

Brote, Eugen: Zur siebenbürgisch rumänischen Frage. Bucarest. Göbl. 1894. 11 p. In-4.

Brote, Eugen: Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn. Eine politische Denkschrift von E. B. Berlin, 1895 Puttkammer und Mühlbrecht. Buchhandlung für Staats- und Rechtswissenschaft. XII+432 p.

Denkschrift der Universitäts-Studierenden Rumäniens über die Lage der Rumänen in Ungarn und Siebenbürgen. Bucarest. 1891, In 4.

Die rumänische Frage in Siebenbürgen und Ungarn. Replik der rumänischen akademischen Jugend Siebenbürgens und Ungarns zu der magyarischen Antwort auf die „Denkschrift“ der

Studierenden der Universitäten Rumäniens. Wien, 1892. VIII. 172 p. In-8.

Generalkonferenz (die) der Delegierten der rumänischen Wähler aus Ungarn und Siebenbürgen. Abgehalten Hermann Stadt, am 20 und 21 Januar 1892. Wien, 1892. Verlag der „Rumänischen Revue“. 32 p.

Gherghel, Ilie: Zur Geschichte Siebenbürgens. Wien, 1892. In 8 pièce.

Iorga (N.): Geschichte der Rumänen. 2. vol. Gotha 1905.

Iorga (N.): Geschichte des rumänischen Volkes im Rahmen seiner Staatsbildungen. Gotha. F. A. Perthes, 1905. 2 vol. In-8.

Kaisermemorandum (das) der Siebenbürger Rumänen vom 1 Juni 1892. Bucarest. Göbl. 1894. In 4.

Memorandum der Rumänen Siebenbürgens und Ungarns unterbreitet seiner kaiserlichen und königlichen Majestät Franz Joseph I. Kaiser von Österreich, Apostolischer König von Ungarn etc. etc. Hermannstadt 1892. Tipographische Anstalt.

Moldován, Gregor: Eine Antwort auf die Denkschrift der Bukarester Universitätsjugend. S-A aus Ung. Revue. X, Bpest. Kilián. 1891, p. 377–421. In 4.

Popovici (Aurel C.): Die Vereinigten Staaten von Gross-österreich. Politische Studien der Nationalen Fragen und Staatsrechtlichen Krisen in Österreich-Ungarn. Leipzig, 1906. Verlag von B. Elischer Nachfolger. 427. S. In 4.

Pressprozess (der) „Rumänischen Revue“. Resiza. R. R. 1888. 58. p. In-8. (S. A.)

„Rumänien muss grösser sein.“ Eine zeitmässige Betrachtung von einem Ostländer. Bin.: Gunzel, 1893. 16 p. In-8.

Zentral-Komitee der rumänischen Liga. Antwort auf die Erklärung des Grafen Kálnoky in der ungarischen Delegation (September, 1894.) Bukarest. Carol Göbl. 1894, In 8. 10 p.

Zur rumänisch-magyarischen Streitfrage. Sonderabdruck aus der „Rumänischen Revue.“ Wien, im August, 1891. J. B. Walesshauser's Buchdruckerei.

1914–1920.

Lupaş: Der Einfluss der Reformation auf die siebenbürgisch-rumänische Kirche im 16. Jahrhundert. Hermannstadt 1917.

MÁS SZERZŐK.

1865–1891.

Ältere und neuere Magyarisierungsversuche in Ungarn.

Baedeker (K.): Österreich, Ungarn und Siebenbürgen. Leipzig, 1882, In-8.

Bedeus (Jos. Baron): Das sächsische Nationalvermögen. Hermannstadt, 1871. 41 p. In 8.

Bergner, Rudolf: Siebenbürgen. Eine Darstellung des Landes und der Leute. Leipzig, 1884, In-8.

Bergner, Rudolf: Rumänien. Eine Darstellung des Landes und der Leute. Breslau. J. W. Kern, 1887.

Bergner, Rudolf: Die deutschen Kolonien in Ungarn. Weimar: Geogr. Institut, 1887. 42 p. 12.

Bergner, Rudolf: Die Frage der Siebenbürger Sachsen. Mit einer Sprachenkarte v. Siebenbürgen, von J. J. Kettler. Weimar. Geogr. Inst. 1890. 43 p.

Bidermann (H. J.): Die Rumänen und Ihre Verbreitung in Österreich. Graz, 1876, In-8.

Bielz (E. Albert): Siebenbürgen (Guide du voyageur 2 e ed.) Wien, 1885, In 16.

Brachelli: Statistische Skizze der Österreich-Ungarischen Monarchie. Leipzig, 1885.

Brachelli: Die Länder Österreich Ungarns, in Wort und Bild. Wien, 1878–84. 10 vol.

Capesius (V.): Zur Lage der Siebenbürger Sachsen. München, 1878.

Debatte vom 27 Januar im ungarischen Abgeordnetenhaus über die deutsche Bewegung. Hermannstadt, 1882. In-8.

Deutsch-evangelischen (die) Mittelschulen in Siebenbürgen und die denselben drohende Gefahr. Lpzg. Wigand. 1880. 119 p. In-8.

Deutsche Erklärungen an Siebenbürgen. Hermannstadt: Michaelis. 1882. 119 p. In-8.

Deutschen (die) in Ungarn und Siebenbürgen und der „Deutsche Schulverein.“ Hermannstadt: Michaelis, 1882. 211 p. In-8.

Durch Süd-Ungarn. Von Dr. Adolf Sternberg, Patricius Dragalina, Dr. Corne! Diaconovich, Dr. Johann Sziklay. Zürich (s. d.) In-16.

Die Erklärungen der Hermannstädter und Kronstädter deutschen Wähler vom 16. Apr. 1882. Hermannstadt, 1882.

Die Wahren Hungaricae res. Eine Entgegnung auf die Druckschrift Hungaricae res von Ambros Neményi. Hermannstadt, 1882. (Aus: Sieb. d. Tageblatt).

Filtsch (J. W.): Zur Sprachenfrage in Ungarn. Kronstadt. Gött. 1885.

Franzus (C. E.): Vom Don zur Donau. Berlin, 1877, In-8.

Fronius (Franz F.): Bilder aus dem sächsischen Bauernleben in Siebenbürgen. Wien: Gräser 1879. 2. Ausg. 1883., 3. Ausg. 1885. (Siebenbürgisch-deutsche Volksbücher III.)

Gerando (de): Siebenbürgen und seine Bewohner.

Gumplowitz, Ludwig: Das Recht der Nationalitäten und Sprachen in Österreich-Ungarn. Innsbruck: Wagner, 1879. 329 p. In-8.

Haltrich, (Jos.): Zur Volkskunde der Siebenbürger Sachsen. Wien: Gräser, 1885. 535 p. In-8.

Hannenheim, (J. von): Ungarn. Hermannstadt, 1884.

Heinze, Rudolf: Hungarica. Eine Anklageschrift. Freiburg B. Mohr 1882. 128 p. In-8.

Heksch (Alexander F.): Illustrierter Führer durch Ungarn und seine Nebenländer. Wien, 1882, In 16.

Jung (Dr. J.): Römer und Romanen in den Donauländern. Innsbruck, 1887, In 8.

Jung (Dr. J.): Die Anfänge der Rumänen. Wien, 1876. In 8.

Jupan (A.): Österreich Ungarn. Wien. 1889.

Juridisch-politisches Charakterbild, (ein) getreu nach dem siebenbürgischen Leben gezeichnet von einem Unbefangenen. Hermannstadt, 1868. In 8.

Kampf der Siebenbürger Sachsen für die Überreste des Feudalwesens. Bpest. 1874. In-8.

Löher (Fr.): Vom Sprach- und Völkerstreit in Ungarn. Hermannstadt, 1873.

Löher (Franz von): Das Erwürgen der deutschen Nationalität in Ungarn. Denkschrift aus Siebenbürgen mit Vorwort von Franz von Löher. München. A. Ackermann, 1874. In-16, XI – 59 p.

Ludolf, Karl: Der Sprachen- und Völkerkampf in Ungarn. Lpzg: Mutze Osvald, 1882, In-8. 88 p.

Ludolf, Karl: Sprachen- und Völkerkampf in Ungarn. Leipzig 1882.

Magyarischen (die) Annexionsgelüste und die Rumänen. „Reform“. 10. Jun. 1869.

Maurer (Ch. F.): Die Besitzergreifung Siebenbürgens durch die das Land jetzt bewohnenden Nationen. Berlin, 1882, In-8.

Meltzl, Oscar: Die Stellung der Siebenbürger Sachsen in Ungarn. Hermannstadt. Schmiedecke, 1878, 72 p. In 8.

Milner (Eman.): Schwäbische Kolonisten in Ungarn. Bln. Habel. 1880. 32 p. In-8.

Nationen. Über die siebenbürger Nationen. Wien, 1872. In-8.

Neugeboren, Emil: Über die Siebenbürger Sachsen. Herm. 1898.

Passivität (die) der Rumänen Siebenbürgens. „Reform“, 11 März 1869.

Persz (Adf.): Die Nationalitätenfrage in staatsethischen Lichte. Kritik der Flugschrift. „Die Stellung etc.“ v. O. v. Meltzl Herrn.: Schmiedecke, 1879, 76 p. In-8.

Pič (L.): Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht. Leipzig, 1881–86.

Pič (Jos. Lad.): Zur rumänischen Streitfrage. 1886.

Prozess (der) gegen das „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt“ am 29 Jan. 1878. Heim. 1878.

Pröll, Karl: Vergessene deutsche Brüder. Wandelungen im „Sachsenlande“ Siebenbürgens. Lpzg.: Reclam 1887. 124 p. In-16.

Rath (G.): Siebenbürgen. Heidelberg, 1880.

Rath (G. von): Siebenbürgen. Reisebeobachtungen. Heidelberg, 1888. In-8.

Reissenberger, Karl: Siebenbürgen. Wien, 1881. In-8.

Rosier (E.): Rumänische Studien. Leipzig, 1871. In-8.

Sächsische Universität. Protokolle über die Verhandlungen der Generalversammlung der sächsischen Universität und der Siebenrichter in Herm. Hermannstadt. Reissenberger, 1884. XXII. 105 p.

Sächsische Universität. Verhandlungsprotokolle der Generalversammlung der Sächsischen Univ. und der Siebenrichter vom 15. Sept, bis 5. Nov. 1884. Herrn.: Steinhaussen, 1885. XVIII. 240. 96 p.

Sch el, Albert: Die Siebenbürger Sachsen. Prag. Deutscher Verein, 1886. 24 p. In 8.

Schüller-Libloy: Siebenbürgische Rechtsgeschichte.

Schwicker (J.): Geschichte des Temeser Banats. II. ausg. 1872.

Schwicker (J. H.): Die Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen. Wien, 1881. In 8. (Die Völker Österreich-Ungarns. Bd. 3.)

Schwicker (J. H.): Die Zigeuner in Ungarn und Siebenbürgen. Wien, 1883. In 8.

Schwicker (J. H.): Die Rumänenfrage. Leipzig. Licht. 1883. (S. A. aus: Auf der Höhe.)

Siebenbürgen sieben Sünden. „Reform“ 1863.

Siebenbürgen und die Rumänen. „Die Reform“. Wien, 1868. No. 52.

Sievert, Gustav: Akten und Daten über die gesetzliche Stellung und den Wirkungskreis der sächsischen National-Universität. Herrn. 1870 VIII. 146 p. In-8.

Siebenbürger Sachsen (die) und die Sprachenfrage von V-y. Pancsova: Wittigschlager, 1885. 35 p. In-8.

Siebenbürgisch-sächsische (der) Bauer. Herrn., 1873. In-8.

S. S. Die Passivität der Rumänen Siebenbürgens. „Reform“. 1869.

Stand des off. Schulwesens in Siebenbürgen. Hermannstadt. 1873. In-8.

Teutsch, Friedrich: Das sächsische Nationalprogramm. 1887. (S. A. Sieb. d. Tageblatt.)

Teutsch, Friedrich: Die Entwicklung unseres nationalen Bewusstseins. Hermannstadt. Drotleff 1888. (S. A. Sieb.-d.-Tageblatt.)

Ungarn. Abgeordnetenhaus. Die Debatte vom 27. Jan. 1882 im ungarischen Abgeordnetenhaus über die deutsche Bewegung. Übersetzung aus dem stenogr. Protokoll. Hermannstadt, 1882.

Wahlagitation (national oppositionelle) in Ungarn und Siebenbürgen. „Reform“. 1869.

Waltenbach (W.): Die Siebenbürger Sachsen. Ein Vertrag von Dr. W. Waltenbach. Heidelberg, F, Bassermann. 1870. In-8. VIII. 51 p.

Was der Schulverein will. Eine Entgegnung auf A. Halász: Was der Schulverein will. Hermannstadt: Drotleff, 1882.

Was und Wen haben die Magyaren zu fürchten. „Reform.“ 16 Sept. 1869.

Watterbach (W.): Die Siebenbürger Sachsen. München, Bassermann, 1882.

Weisskirchen, Simon: Die Sprachenfrage in der österreich-ungarischen Monarchie. 1886.

Wertheimer, Eduard: Geschichte Österreichs und Ungarns im ersten Jahrzehnt des 19. Jahrhunderts. I. Band Leipzig, 1884. In-8.

Wien. Deutscher Verein. Zur Lage der Siebenbürger Sachsen. Flugblatt. 2 te Aufl. Wien: Ackermann, 1878, 48 p. In-8.

Wislocki (H. von): Vom wandernden Zigeunervolke. Bilder aus dem Leben der Siebenbürger Zigeuner. Hamburg 1890.

Wislocki: Zur Volkskunde der Siebenbüрге/ Zigeutiet. Hamburg, 1887.

Wislocki, Heinrich: Sitte und Brauch der Siebenbürger Sachsen. Hamburg. Verlagsanstalt u. Druckerei, 1888. 36 p. In-8.

Wislocki, Heinrich: Aus dem Leben der Rumänen in Siebenbürgen 1890.

Wislocki, Heinrich: Die Székler und Ungarn in Siebenbürgen. Hamburg: Verlagsanstalt 1891. 39 p. In-8.

Wolff, Carl: Die Zertrümmerung des Siebenbürger Sachsenlandes. Nach d. Debatten d. ungar. Landtages 1876. München: Ackermann, 1878. 48 p. In-8.

Wolff, Carl: Magyarisierung in Ungarn. Nach den Debatten des ungar. Reichstages über den obligaten Unterricht der magyarischen Sprache in sämtlichen Volksschulen. München: Ackermann, 1879. VII. XXVI. 468 p. In 8.

Wolff (G.): Zur Kultur-Geschichte in Österreich Ungarn. Wien, 1888.

1891–1914.

Beran (O.): Lösung der Nationalitätenfrage in Ungarn. Fehértemplom, 1899.

Braunschweig (M.): Vom Deutschtum in Ungarn. Wien, 1905.

Casper (Franz, Karl): Der ländliche Grundbesitz... Hermannstadt, 1913. In-8. Es werde Licht! Ein Friedenswort zur Glaubens und Nationalitätenfrage in Deutschland und Österreich. Auma, 1895. In-8.

Frank, Peter Josef: Gegenwart und Zukunft der Siebenbürger Sachsen... Hermannstadt, 1892, In-8. 368 p.

Halle (J.): Hungária et Turcia... Rumänien... Katalog XXXV... München. (1907 ?). In-8.

Hoch, Karl: Die Entwicklung unserer Politik seit 1848. Schässburg: Horeth 1899.

Hundert Jahre sächsischer Kämpfe. Nagyszeben, 1896.

Kaindl (R. F.): Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern. Bd. I–III. 1907–1911.

Kaindl (R. F.): Geschichte der Deutschen in Ungarn. Gotha 1912. Perthes. IV, 104 p. In-8.

Kirchhoff A. (Hrsg.): Beiträge zur Siedelungs- und Volkskunde der Siebenbürger Sachsen. Stuttgart: Engelhorn, 1895. 190 p. In-8.

Kohut: Die Deutschenverfolgung in Ungarn. München, 1893.

Korn, Arthur: Die Deutschenverfolgung in Ungarn 1903.

Korodi (L.): Siebenbürgen. Land und Leute. Berlin. 1906.

Korodi Lutz: Deutsche Vorposten im Karpathenland. Bln: Paetel, 1908. 107 p. In-8.

Leipen, Eduard: Die Sprachgebiete in den Länder der ungarischen Krone. Wien, 1896. 56 p.

Magyaren und Sachsen 1848/1911. Ein politischer Leitfaden für Deutsche. VI und 100 Seiten gr. In-8. Dietrich'sche Verlagsbuchhandlung Theodor Weicher, Leipzig 1912.

Müller-Langenthal (Friedr.): Die Siebenbürger Sachsen und ihr Land. Dresden. Heimat u. Welt-Verlag, 1912. 176 p. In-8.

Neugeboren (Emil Jul.): Die Nationalitätenpolitik Koloman von Szélls. Fünf Aufsätze. Hermannstadt. Drotleff 1901. S. A. aus: Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt.

Obert (F.) Stefan Ludwig Roth. Sein Leben und seine Schriften. 2 Bnd. Wien, 1896.

Ortloff (Herrn.): Das Magyarentum in Ungarn im Kampfe um den Nationalstaat. Lpzg.: Luckhardt, 1904. XVI. 246 p. In-8.

Reissenberger, Karl: Die deutschen Besiedlungen Siebenbürgens in älterer und neuerer Zeit. Graz. 1906. 19 p. In-8.

Richter-Wilkau: Die Siebenbürger Sachsen. Halle: Ev. Bund. 1908. 25 p. In 8.

Rittinger Eduard: Die Banater Schwaben. Herm.: Krafft, 1900. 16 p. In-8. (S. A. aus: Akademische Blätter.)

Roth (Steph. Ludw.): Der Sprachkampf in Siebenbürgen. Eine Beleuchtung des Woher und Wohin. 2. Aufl. Herm.: Drotleff. 1896. VIII. 77 p. In-8. 12.

Sächsische Burzenland (das). Bd. I. Kronstadt, 1898. In-8.

Sächsische Universität. Die pro 1902/3 erstatteten Jahresberichte der Gewerbeschulkommission und Direktionen der unterstützten Gewerbe-Lehrlingsschulen. 1903.

Sächsische Vereine. Festschrift der sächsischen Vereine anlässlich ihrer Tagung in Schässburg. Krafft. 1910. 146 p. In-8.

Samassa, Paul: Der Völkerstreit im Habsburgerstaat. IV und 181 Seiten. Dietrich'sche Verlagsbuchhandlung. Theodor Weicher, Leipzig. 1910.

Schuller (F.): Aus sieben Jahrhunderten. Hermannstadt, 1895.

Schuller (W): Die Revolution im Jahre 1848–49. Hundert Jahre sächsischer Kämpfe. Hermannstadt. 1896.

Schuller (Fr.): Volksstatistik der Siebenbürger Sachsen. Stuttgart, J. Engelhorn, 1895, In-8. Pièce, p. 25–53.

Schullerus (A. G.): Die Augen auf! Aus dem Sächsischen Volk für das Sächsische Volk. Hermannstadt: Michaelis 1893. 196 p. In-8.

Schultheiss, Guntram: Das Deutschtum in Ungarn. Beilage zur Allgemeinen Zeitung, München, No. 114–117. 1894.

Schultheiss (Fr. G.): Das Deutschtum im Donaureiche. Bin. Priber & Sammers 1895. VII. 118 p. In-8.

Schultheiss (Fr.-Guntram): Deutschtum und Magyarisierung in Ungarn und Siebenbürgen. Mit einer Karte... Von Dr. Fr. Guntram Schultheiss. München J. F. Lehmann. 1898, In-8. IV. 96 p.

Schwicker (Prof. Dr.): Die nationalpolitischen Ansprüche der Rumänen in Ungarn. Westöstliche Rundschau. Leipzig 1894. 3. Heft. S. 202.

Siebenbürgisch-sächsische Schulordnungen (die) mit Einleitung, Anmerkungen und Register von Dr. Fried. Teutsch, Berlin, 1888–1892, In-8.

Teutsch (F.): Die Sachsen im Jahre 1848–49. Hundert Jahre sächsischer Kämpfe. Hermannstadt 1896.

Teutsch, Friedrich: Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk. I. Hermannstadt W. Krafft, 1899.

Teutsch: Geschichte der Siebenbürger Sachsen; Hermannstadt, III. 1816–68. Hermannstadt 1910.

Völker (die) Österreich-Ungarns. Teschen, 1881–1895. 12. Bd.

Volkskrieg (der) zwischen Magyaren und Rumänen. „Das zwanzigste Jahrhundert.“ Berlin, Januar 1894.

Seton Watson R. W. (Pseudonyme Scotus Viator): Politische Verfolgung in Ungarn. Wien: Stern 1908. 23 p. In-8.

Seton Watson R. W.: Ungarische Wahlen. Übersetzt von Heinrich Calmbach. Leipzig. 1912.

Wenzelides Otto: Von den Deutschen Siebenbürgens. (Mit Abbild.) Troppau 1908.

Wittstock (Osk.): Grün oder schwarz? Eine Beleuchtung der gegenwärtigen politischen Verhältnisse der Siebenbürger Sachsen. Hermannstadt: Seraphin 1896. 51 p. In-8.

Wittstock O.: Volkstümliches der Siebenbürger Sachsen. Stuttgart: Engelhorn 1895. 62 p. In-8.

Wislocki (Heinrich von): Die Szekler. 1892.

Beiträge zur Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte der Deutschen in Ungarn. Geo. Müller Hermannstadt. 1912.

Bedeus (Gust.): Antrag betreffend die Siedlungsaktion der Siebenbürger Vereinsbank. Hermannstadt: Roth 1916. Jp.

Guttman (B.): Österreich-Ungarn und der Völkerstreit. Frankfurt: Sozietätsdruckerei. 1918. 85 p. In-8.

Kaindl (R. F.): Deutsche Siedlung im Osten. Berlin – Stuttgart. Deutsche Verlagsanstalt. 1915. 40 p.

Kaindl (R. F.): Die Ansiedlung der Deutschen in den Karpatenländern Lpzg. Haase 1915. 115 p.

Kaindl (Raim. Fried.): Die Deutschen in Osteuropa. Lpzg.: Klinghardt 1916. VI. 104 p.

Kaindl (R. F.): Deutsche Ansiedlung und deutsche Kulturarbeit an der unteren Donau. Prag. Deutscher Verein zur Verbreitung gemeinnütziger Kenntnisse 1917. 22. p. In-8.

Kaindl (Raim.): Die Deutschen in den Donauländern und ihren Nachbargebieten. Frankfurt: Hamm, Breer & Thiemann Verlag 1919. p. 197-224. (Frankfurter zeitgemässe Broschüren Bd. 38. H. 10–11.)

Sächsisches Wehr- und Mehrbuch. Hrsg. Rud. Schuster und Heinrich Siegmund. Mediasch 1914. 307 p.

Teutsch (F.): Die Siebenbürger Sachsen in Vergangenheit und Gegenwart. I. Leipzig. Köhler. 1916. XIII. 350 p. In-8. (Schriften zur Erforschung des Deutschtums, im Ausland. Bd. I.)

Was soll Rumänien tun? 2-te Auflage. Berlin, (1916?) In-8. 63 p.

Angol nyelvű munkák.

MÁGYAR SZERZŐK.

Hevesy (André de): Nationalities in Hungary. London. Unwin 1919. 247 p. In-8.

Kovács (A.): The authenticity of the Hungarian census on the data of the Mother-tongue. Bp. 1918.

Mailáth (Jos. Count): A vindication of Hungary; a reply to Scotus Viator and other Writers. London: Polsue. 1909. 38 p. In-8.

The hungarian peace negotiations. Bpest 1921. 3 vol.

Timon Ákos: Hungary. Papers in interracial problems. Ed. Spüler. London 1911.

Vambéry (L. Heilprin): Hungary. London. 1887.

Veridicus: Nationalism in Hungary from the business point of view. London. 1909.

ROMÁN SZERZŐK.

Appeal (an) to Justice. Voted by the citizens of Roumania at the National Meeting held in the Capital of Roumania. Bucuresci, 1894.

Botez (J.) A short survey of the neolatins of the Near-East. London: E. Stock. 1914.

Draghicescu (D.): The future of the peoples in Hungary. London 1905.

Comnène (N. P.): Roumania through the ages... La terre roumaine à travers les âges. Atlas historique, politique et ethnographique... Lausanne, 1919. In-8. fol.

Mitrany (D.): Roumania, her history and politics. Oxford, 1915. In-16.

Roumania, American-Roumanien review edited by Paul and Gogu Negulescu. Chicago, 1917. In-4, fig et pl.

Roumania before the Peace Conference. Territorial claims (II. Memory presented to the Conference at the seating on February 1-st 1919. Short oral statement made by the Roumanian delegate.) Paris, impr. de Dubois et Baur (s. d.) 2 fascicules, in-fol., cartes.

Roumania before the peace conference. The territory claimed by Roumanians to the North West of Transylvania proper.-P. (s. d.)

MÁS SZERZŐK.

Boner (C.): Transylvania. London, 1865.

Dominion, Leon: The frontiers of language and nationality in Europe. New-York, 1917.

Felbermann, Louis: Hungary and its People. London, 1892. In-16.

Fishe (J.): The races of the Danube. „The Atlantic Monthly.“ April 1877.

Gordon (Mrs. Will): Roumania yesterday and to-day. With an introduction and two chapters by H. M. the Queen of Roumania ... London, J. Lane, 1918. In-8. XXXII – 270 p., pl et carte.

Kennard (Lady): A Roumanian diary, 1915, 1916, 1917. London, W. Heinemann, 1917. In-16, VII – 191 p. pl.

Me Lanahan, Samuel: Our people of foreign speech. 2. ed. New-York, 1906.

Leeper (A. W. A.): The justice of Roumanian cause.

Magnus (L. A.): Roumania's cause and ideals. London, 1917.

Maurice (C. E.): The revolutionary Movement of 1848–49 in Italy, Austria-Hungary and Germany. London, 1887.

Mitwary (G.): Greater Roumania. London, 1917.

Paterson (A. J.): Transylvania and Hungary. „Academy” 19 Mai 1894.

Schierbrand (Wolf von): Austria-Hungary the polyglott empire. New-York Stocks 1910. IV. 181 p. In-8.

Seton Watson R. W.: Political persecution in Hungary. By Scotus Viator. London: Constable 1908. In-8.

Scotus Viator: Racial Problems in Hungary. 1908. Constable & Co. 16 s. net. With 42 illustrations (Czech translation, 1911, Brünn.)

Seton Watson: Corruption and Reform in Hungary: a Study of Electoral Practice. 1911. Constable & Co. 4s. 6d. net. (Enlarged German edition, 1912. Leipzig.)

Seton Watson R. W. (Scotus Viator): The southern slav question and the Habsbourg monarchie. London, 1911. German edition. Leipzig, 1913.

Seton Watson: The war and Democracy. Jointly with A. E. Zimmern, J. Dover Wilson and A. Greenwood. 1914. Macmillan & Co. 2 s. net. (Swedish edition.)

Seton Watson R. W.: The future of Austria-Hungary. London 1915.

Seton Watson: Roumania and the Great War. 1915. Constable & Co. 2s. net. In-16. II – 102 p.

Seton Watson Dr. W.: German, Slav and Magyar. A study in the origines of the great war. London. Williams and Norgate. 1916. In-8. 198 p.

Steed, Wickham: The Habsbourg Monarchy. London. 1913.

To and through Hungary... Zurich, Orell. In-16. VIII. The Transylvanian Highland. From sketches by F. Kraus, C. J. Römer, E. Sigerus and C. Weingärtner. With 32 illustrations by J. Weber and a map. 1893? IX. Through South Hungary. By Dr. Adolphus Sternberg, Patricius Dragalina, Dr. Cornelius Diaconovich, Dr. John Sziklay and Athanasius Plavzic. With illustrations by F. Weber and one map. 1893? (Illustrated Europe. 129–132.)

Transylvania and the Banat. London, 1920. In-8. 75 p.

Olasz nyelvű munkák.

MAGYAR SZERZŐK.

Óváry (Leopoldo): La Quistione Daco-Romana e lo stato Ungherese. (Letto all'Associazione della Stampa il 31 agosto 1894.) Roma, tip. di I. Artero, 1894. In-8.

ROMÁN SZERZŐK.

Apello alla Guistizia. Indirizzo dei cittadini della Romania riuniti in Adunanza Nazionale nella capitale della Romania il 3 Guigno 1894. Bucuresci, 1894. In-8.

Brote, Eugenio: La quistione rumena in Transylvania ed Ungheria. Torino. Roux 1896. In-8.

Memoriale degli studenti universitari di Romania circa la situazione dei Romani di Transylvania ed Ungheria. Bucarest, 1891. In-4.

Quistione (la) rumena nella Transylvania ed Ungheria. Vienna, 1892. In-8.

Stourdza, Demetrio: La Rumenia e la guerra europeana, testamento politico di Demetrio Stourdza. Agosto 1890. Traduzione italiana con prefazione di T. Palamenghi-Grispi. Roma tip. „Aternum.” 1915. In-8. 26 p.

MÁS SZERZŐK.

Calenda di Tovani (Ed.): La quistione rumena. Passato e presente. „Don Marzio” Mai 1894.

Fava (Rob.): Ricordi rumeni. Note di un viaggio in Transylvania e Romania. Roma, 1894.

Fava (Rob.): La quistione rumena e gli agenti del Signor Wekerle in Italia. Parma 1894 ; trad. fr. de P. G. Cantilli. Paris 1894. In-8.

Palma (L.): La quistione rumena in Transylvania ed Ungheria. (Rassegna di scienze sociale et politiche.) Roma, 1893.

Salata (F.): La nazionalita in Austria-Ungheria. Roma: Nouva Antologia. 1903. p. 568–89.

Sestini (D.): Viaggio per la Valachia, Transylvania ed Ungheria. Firenze, 1915.

Vegezzi-Rascala: Cenni di storiographia rumana. Napoli, 1865. In-8.